

Måndagen den 7 november

Kl. 12.00

*Val av ytterligare
suppleanter i utskotten*

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Justerades protokollen för den 21, 25, 26, 27 och 28 oktober.

2 § Till kammarkansliet hade inkommit följande ansökan om enledigande:

Härmed ber jag att få avsäga mig mitt uppdrag som riksdagsledamot.

Stockholm den 31 oktober 1988

Monica Andersson

Framställningen bifölls av kammaren.

3 § Val av ytterligare suppleanter i utskotten

Företogs val av tre suppleanter i konstitutions-, justitie-, trafik-, jordbruks- och bostadsutskotten, fyra suppleanter i finans-, skatte-, försvars-, social- och arbetsmarknadsutskotten, två suppleanter i lag-, socialförsäkrings- och kulturutskotten, fem suppleanter i utrikes- och näringsutskotten samt sex suppleanter i utbildningsutskottet.

Förste vice talmannen meddelade att valberedningen enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag enhälligt föreslagit ytterligare suppleanter i utskotten. I enlighet därmed utsåg kammaren till

suppleanter i konstitutionsutskottet

Margit Sandéhn (s)

Helge Hagberg (s)

Göran Åstrand (m)

suppleanter i finansutskottet

Jan Bergqvist (s)

Ingvar Johnsson (s)

Olof Johansson (c)

Lars-Ove Hagberg (vpk)

Prot. 1988/89:18
7 november 1988

*Val av ytterligare
suppleanter i utskotten*

suppleanter i skatteutskottet

Roland Sundgren (s)
Ingegerd Elm (s)
Margit Gennser (m)
Hans Petersson (vpk)

suppleanter i justitieutskottet

Magnus Persson (s)
Viola Furubjelke (s)
Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c)

suppleanter i lagutskottet

Olle Östrand (s)
Jan Fransson (s)

suppleanter i utrikesutskottet

Grethe Lundblad (s)
Bengt Silfverstrand (s)
Carl Bildt (m)
Jan-Erik Wikström (fp)
Lars Werner (vpk)

suppleanter i försvarsutskottet

Axel Andersson (s)
Reynoldh Furustrand (s)
Göthe Knutson (m)
Gunnar Björk (c)

suppleanter i socialförsäkringsutskottet

Aina Westin (s)
Ingegerd Anderlund (s)

suppleanter i socialutskottet

Monica Öhman (s)
Evert Svensson (s)
Karin Falkmer (m)
Margó Ingvardsson (vpk)

suppleanter i kulturutskottet

Britta Sundin (s)
Mats Lindberg (s)

suppleanter i utbildningsutskottet

Kristina Svensson (s)
Eva Johansson (s)
Rune Rydén (m)
Karl-Göran Biörsmark (fp)
Görel Thurdin (c)
Pär Granstedt (c)

suppleanter i trafikutskottet

Rune Jonsson (s)
Berit Löfstedt (s)
Per Stenmarck (m)

suppleanter i jordbruksutskottet

Owe Andréasson (s)
Sylvia Pettersson (s)
Sven-Olof Petersson (c)

suppleanter i näringsutskottet

Inge Carlsson (s)
Bruno Poromaa (s)
Bertil Danielsson (m)
Lars De Geer (fp)
Håkan Hansson (c)

suppleanter i arbetsmarknadsutskottet

Hans Rosengren (s)
Johnny Ahlqvist (s)
Lars Ahlström (m)
Per-Ola Eriksson (c)

suppleanter i bostadsutskottet

Barbro Evermo Palmerlund (s)
Iris Mårtensson (s)
Elving Andersson (c)

4 § Föredrogs och hänvisades
Proposition
1988/89:24 till skatteutskottet

5 § Föredrogs och hänvisades
Förslag
1988/89:13 till konstitutionsutskottet
Redogörelse
1988/89:5 till konstitutionsutskottet

6 § Svar på interpellation 1988/89:17 om inrättande av kulturfonder

Anf. 1 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Ingrid Sundberg har frågat mig om jag vill medverka till att en eller flera kulturfonder för att ta emot donationer, gåvor och testamentsförordnanden inrättas och begärt besked när regeringens beredning av ärendet om kulturfonder kommer att vara slutförd.

Låt mig till svar på Ingrid Sundbergs fråga inledningsvis erinra om bakgrunden till interpellationen. I kulturutskottets betänkande 1985/86:18 behandlas två motioner, en från moderata samlingspartiet och en från vänsterpartiet kommunisterna, båda med förslag om särskilda fonder för kulturverksamhet. Utgångspunkten för motionerna var föreställningen att det bland företrädesvis företag skulle finnas ett stort intresse för bidrag till kulturverksamheter genom donationer till s.k. kulturfonder, även om det förutsattes att fonderna skulle behöva tillskott också av statliga medel.

Efter riksdagsbehandlingen av betänkandet har frågan beretts i regeringskansliet. Ett centralt inslag i denna beredning var ett konkret projekt där företagets vilja att lämna bidrag till kulturändamål i större omfattning praktiskt kunde prövas. Detta projekt avsåg uppförandet av en ny musei-byggnad för Wasa, och med beklagande måste jag konstatera att resultatet blev i det närmaste entydigt negativt. De stora resurser som i en allmän kulturdebatt antyts vara möjliga att lösgöra, har inte stått till förfogande. Detta i sin tur innebär att staten till stor del får subventionera bidraget. På motsvarande sätt har en av den s.k. Gyllenhammargruppen initierad nordisk kulturfestival i Göteborg 1989 fått inställas, därför att intresset för ekonomiskt engagemang från näringslivets sida varit närmast obefintligt. Jag har inte funnit det meningsfullt att mot bakgrund av dessa erfarenheter särskilt verka för alternativa kulturfonder, där staten uppenbarligen skulle komma att bli främsta bidragsgivare. Något förslag om inrättande av fonder har därför inte förelagts riksdagen.

Detta innebär emellertid inte någon bristande tilltro till de enskilda medborgarnas vilja att bidra till ett levande kulturliv. De bidrar både genom att i ökande utsträckning kollektivt finansiera skilda kulturverksamheter och genom enskilda insatser. Kollektivt bidrar medborgarna genom stat, landsting och kommuner, som i allt högre grad lämnar bidrag till kulturföreteelser och kulturinstitutioner. Politiskt finns en allt större enighet om värdet av sådana bidrag, och det är i dag strängt taget endast företrädare för det moderata samlingspartiet som hyllar parollen Befria kulturen från bidrag. Enskilt ställer medborgarna medel till kulturlivets förfogande dels genom inträdesavgifter och andra avgifter, dels genom att inom ramen för ett frivilligt föreningsliv svara för även långtgående åtaganden, t. ex. för hembygdsgårdar och skilda kulturgrupper.

Att kulturlivet i dag anser sig ha brist på medel beror enligt min mening snarare på en kraftigt ökande kulturverksamhet än på en ekonomisk åtstramning. Frågan om kulturfonder kan emellertid komma att aktualiseras i andra sammanhang, exempelvis när det gäller att svara för långsiktiga åtaganden för vissa kulturmiljöer, såsom herrgårdar och industriminnen. Jag har fått regeringens bemyndigande att tillkalla en särskild utredare som skall studera dessa frågor och lägga fram förslag till lösningar.

Anf. 2 INGRID SUNDBERG (m):

Fru talman! Låt mig först tacka kulturministern för svaret som, om jag uttrycker mig hovsamt, inte var heltäckande. Statsrådet tecknar i svaret en bild av de motioner som låg till grund för riksdagsbeslutet. Bilden är korrekt utom i ett avseende: Den moderata motionen syftade inte företrädesvis på

företag som eventuella donatorer till en eller flera kulturfonder. Tvärtom torde det i dag vara än mer angeläget med fonder för enskilda donationer.

När man diskuterar kultursponsring i vidaste bemärkelse tar man gärna upp idrotten som jämförelse. Vi har under den gångna helgen upplevt Stockholm Open. I hundratusentals hem har sponsorernas namn lyst på TV-skärmen. Stockholm Open skulle inte ha kunnat genomföras utan de medeltillskott som sponsorerna har lämnat. Att detta skett genom inköp av biljetter som sedan inte utnyttjats av dem som köpt biljetterna, vilket lett till tomma bänkrader, medan andra som velat se matcherna inte har kunnat komma in, är en av nackdelarna med utformningen av denna typ av sponsring. Men diskussionen därom har varit obefintlig. Pengatillskottet är så nödvändigt att också nackdelarna tas med jämnmöd.

Det är inte förvånande att kulturministern inför de stora kostnader som ett Wasamuseum förväntas dra vänt sig till näringslivet med förhoppning om bidrag. Resultatet har blivit nästan entydigt negativt, säger kulturministern, och jag instämmer. Men varför har det blivit negativt? Resurser finns, men de har inte kunnat lösas, sägs det. Har aldrig kulturministern tänkt tanken att det hela har varit klantigt skött, att utlovade motprestationer inte varit tillräckliga, att man misslyckats med att skapa den entusiasm och offervilja som erfordras? Wasa är ju ett riksintresse och kommer att besökas av miljoner människor. Insamlingar av den storlek som det här gäller fordrar professionalism. Man behöver bara se hur det går till i andra länder för att förstå att ett misslyckande här inte har sin grund i brist på resurser utan i kännedom om regeringens egen motvilja mot att behöva utnyttja näringslivets resurser för kulturändamål. Ändra attityd. Visa glädje och tacksamhet i stället för misstänksamhet och pessimism. Resultatet kunde ha blivit ett annat.

Jag vill därmed gå tillbaka till de allmänna kulturfonderna. Jag har äran och glädjen att sitta med i styrelsen för två olika organisationer som helt bygger sin mångmiljonverksamhet på enskilda bidrag. Jag har blivit häpen, glad och tacksam över den enorma offervilja som svenska folket visar när det gäller att skänka medel till en verksamhet som ligger givaren varmt om hjärtat.

Bengt Göransson, jag är kulturoptimist. Jag tror att det finns hundratusentals människor i det här landet som sätter litteratur, konst och musik kanske högst i livet. Och jag talar nu inte om miljonärer utan om vanliga människor. För alla de människor som inte har nära släktingar finns det många olika organisationer som med tacksamhet tar emot testamentsförordnanden. Det finns Röda korset, Rädda barnen, Cancerfonden och Hjärt- och lungfonden och olika religiösa organisationer och stiftelser. Vi kan se exempel på detta i dödsannonserna där det ofta skrivs att man skall tänka på någon särskild organisation för minnesgåvor. Ett annat exempel är hedersgåvor som består av medel till verksamhet som ligger jubilarer varmt om hjärtat. Ingenstans syns kulturen i dess olika former.

Jag har haft möjlighet att i både USA och Västtyskland lära mig hur kulturfonder fungerar. I USA är de vanligtvis knutna till en kulturinstitution. I Västtyskland är de ofta kommunalt organiserade. I alla dessa fall gäller tesen många bäckar små ...

Hos oss skall kulturen tydligen bara vara ett samhällsansvar. Ju mer man från statens sida strävar efter att styra och fördela, desto mer vilsna och oivliga känner sig de som skulle vilja gå vid sidan om och själva bestämma vad som skall ske med deras hopsparade medel.

Jag instämmer däremot i kulturministerns åsikt att medelsbristen i kulturlivet till stor del beror på en kraftigt ökande kulturverksamhet. Det är glädjande, men löser inte problemet med medelsbristen. Samtidigt finns det mer pengar än någonsin ute i det svenska samhället. Kostnaden för inträde till vissa populära kulturevenemang ligger på över 1 000 kr per biljett. Privatteatrarna spelar för fulla hus, kompaktskivor och kompaktskivspelare säljs som aldrig förr, och videomarknaden blomstrar. Men våra kulturarbeta-re får ingen eller ringa del i välståndsökningen, och våra länsteatrar och museer lider stor brist på medel.

Jag är besviken på Bengt Göransson, inte för att han inte lyckas få en större del av statsbudgeten till kulturen – det är säkert svårt – men därför att han i dagens svenska samhälle inte har velat vara konstruktiv och finna nya lösningar på hur en större andel av svenska folkets medel skall kunna kanaliseras till kulturverksamhet utan att det går ut över skatterna. Det moderata förslaget om kulturfonder visade på ett i andra länder verksamt sätt. Bengt Göransson tycks inte heller ha uttrett frågan såsom riksdagen önskade utan nöjt sig med erfarenheterna från Göteborg och från Wasamuseet. Han har därvid inte brytt sig om enskilda människors eventuella vilja att ge kulturstöd. Anser statsrådet att han uppfyllt riksdagens krav på att överväga tillkomsten av en eller flera kulturfonder?

Anf. 3 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Ja, Ingrid Sundberg, jag anser att jag har uppfyllt riksdagens önskemål, eftersom jag förutsatte att önskemålet från riksdagen inte var att det skulle etableras ett antal kulturfonder i vilka staten skulle vara den allra främsta bidragsgivaren. Jag skall be att få utveckla resonemanget något, eftersom Ingrid Sundberg i sitt inlägg anförde ett par exempel som möjliggör ett sådant vidgat resonemang.

Jag skall gärna erkänna att jag i mitt svar har sett huvudvikten lagd vid företagsinsatser och icke vid enskilda sponsorbidrag. Men när Ingrid Sundberg tar tennistävlingen Stockholm Open som exempel på god sponsoring har hon ju rätt. Pondera att det i stället hade funnits en allmän idrottsfond som man hade skänkt pengar till. Det var nämligen denna allmänna och generella fond som riksdagen efterfrågade. Jag undrar om den skulle vara särskilt attraktiv. Jag tror att sponsorer gärna ger pengar till Stockholm Open i tennis, men om de inte vet om de ger pengar till tennis, till orientering eller till simning, så tror jag att det är svårare att få de generella bidragen. På samma sätt tror jag att det går att få sponsorbidrag för vissa kulturevenemang. I somras var jag invecklad i en debatt på den punkten. Den debatten gällde Falun folkmusikfestival som är ett exempel på denna typ av sponsorinsats. Men jag är inte säker på att Stora Kopparberg skulle ge lika mycket slantar till en allmän kulturfond som företaget i dag ger till Falun folkmusikfestival om företaget inte visste om pengarna i stället går till viss guideverksamhet på Eketorp på Öland.

Jag tror också att det finns hundratusentals människor som gärna vill lämna bidrag till olika kulturföretag. Men om vi har en allmän kulturfond vet inte den enskilde givaren om han med sitt testamente möjliggör ett framträdande av Elisabeth Söderström på ett operagästspel i Düsseldorf eller möjligen lämnar bidrag till en provokativ film av Marie-Louise De Geer Bergenstråhle. Jag tror att det skulle vara ganska svårt att motivera folk att lämna testamentariska gåvor på denna mycket allmänna grund där de egentligen inte vet vart pengarna skulle gå. Det är skälet till att jag inte tror att dessa generella kulturfonder är intressanta såvitt man inte uteslutande ser dem som ett sätt att lämna riktade bidrag för verksamheter med avdrag på skatt. Men det betyder i realiteten att man förutsätter att andra skattebetalare, som inte lämnar sådana bidrag, skall vara med och betala för de övriga nyttigheterna. Riktade delar där givaren bestämmer att staten skall betala hälften till ett visst angivet bidrag vore att frånhända riksdagen dess rätt att ta ställning till vart de statliga kulturpengarna faktiskt skall gå.

Anf. 4 INGRID SUNDBERG (m):

Fru talman! Bengt Göransson, låt oss lämna företagen därhän. Jag har kanske inte uttryckt mig så positivt om Stockholm Open som statsrådet vill gesken av. Jag är medveten om att det finns vissa felaktigheter. Låt oss hålla oss till enskilda bidragsgivare. Låt oss som exempel ta Erik Järnåker, som är en av de stora mecenaterna i svenskt musikliv. Han var rik nog att åstadkomma två fonder själv. Den ena fonden är till för inköp av kvalitetsinstrument. Den andra fonden, Järnåkers saltsjöstiftelse, ger i Strömstad utrymme för 30 musiker att arbeta och verka. Detta är en typ av enskild sponsring som jag aldrig har hört något negativt om men tyvärr inte heller något positivt om från statsrådets sida. Det är en typ av enskild sponsring. Men låt oss ta exemplet med de människor som skänker pengar till Rädda barnen. Man kan också skänka pengar till uppbyggande eller reparation av skolor i Peru. Man kan skänka pengar till katastrofhjälp, och man kan skänka pengar till hjälp för barn här i Sverige. Det är väldigt många människor som ger generösa bidrag till Rädda barnen utan att specialdestinera dem. När det gäller betydande medel, t.ex. Erik Järnåkers medel, är det självklart att givaren vill veta vart pengarna går. Men riksdagen tog vid sin behandling av frågan inte ställning till om man skulle kräva en enda allmän kulturfond. Riksdagen hemställde att regeringen skulle överväga möjligheterna att undersöka om man med en eller flera regionala eller icke-regionala kulturfonder, t.ex. en kulturfond för att stödja musiken i Malmöhus län eller för att stödja teaterverksamheten i Norrbottens län, skulle kunna specialdestinera i så måtto att de personer som gör testamentsförordnanden eller ger hedersgåvor och minnesgåvor av olika slag och som känner för det här området skulle ha någonstans att ge sina pengar. I dag finns det ingen möjlighet för de människor som ömmar för våra författare eller för det regionala museet att skänka pengar till dessa ändamål om de inte, som Järnåker, har miljoner att ställa till förfogande.

Statsrådet svarade inte på min förfrågan varför det inte kan finnas litet nytänkande från regeringens sida när det gäller att ta till vara dessa pengar. Det finns massor av pengar i det svenska samhället. Det måste vara en fråga för både riksdagsmän och kulturministrar att se i vad mån någon del av dessa

medel skulle kunna komma kulturen till fromma, inte bara slå bort det hela och säga: Det gick inte med Wasa.

Anf. 5 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Ingrid Sundberg avslutade med ett för mig något överraskande påstående, att det i dag icke finns några fonder eller några möjligheter för enskilda att skänka pengar till kulturändamål. Jag blir alldeles häpen när jag hör detta, för det finns en rad fonder. Felet med dem tycks för Ingrid Sundberg vara att de alla är enskilda. Författarförbundet disponerar fonder, och det finns hembygdsföreningar som har små fonder där man tar emot pengar. I min idrottsförening, Älvsjö allmänna idrottsklubb, denna förnämliga institution, har folk till idrottsklubbens förfogande ställt testamenterade medel. Så nog finns det fonder. Riksdagen beställde att staten skulle utreda möjligheterna att organisera ett antal generella kulturfonder. Där måste jag konstatera att det inte finns några förutsättningar. Jag tycker att det är bra med enskilda fonder och önskar deras verksamhet all lycka.

Anf. 6 INGRID SUNDBERG (m):

Fru talman! Bakgrunden till motionen och riksdagsbehandlingen var förslaget att vi skulle etablera den typ av fonder där staten tog en liten del av ansvaret. Det var inte alls fråga om, som när det gällde Wasa, att man skulle, som statsrådet säger i sitt svar, lägga över hela ansvaret på staten. Det var fråga om att man skulle skapa en typ av blandade fonder för att tillgodogöra sig de medel som jag påstår finns och som tydligen statsrådet inte vill erkänna finns.

Jag menar att statsrådet borde ha kunnat svara på frågan: Vad gör man från regeringskansliets sida för att i större utsträckning tillgodogöra sig ett ökat antal enskilda donationer för kulturändamål? Det är kanske den centrala frågan.

Statsrådet påminner i sitt svar om en moderat paroll: Inga bidrag till kulturen. Jag tycker inte det hör hemma i en seriös debatt. Min primära reaktion var: Befria kulturen från Bengt Göransson. Jag tycker inte att det heller hör hemma i en sådan här debatt, och därför vill jag inte stå för det yttrandet. Jag tycker inte statsrådet borde ha uttryckt sig så i sitt svar om moderaterna som han gjorde.

Slutligen måste jag konstatera att statsrådet har inställningen att sponsring är någonting som regeringen inte bör befatta sig med – man bör tåga och ta emot och vara glad utan att visa det när medel kommer kulturen till godo. Några speciella ansträngningar behöver inte göras utan man använder kollektiva medel, som statsrådet uttrycker det – jag vill användas ordet skatter. Där har vi den uppfattningen att vissa delar av kulturen, inte minst driften av våra regionala institutioner, självfallet måste bekostas med statliga och kommunala medel. Vad jag menade med min interpellation, och som jag vet att utskottet ursprungligen menade, var att man skulle ta reda på i vilken utsträckning vi ytterligare skulle kunna öka medelstillelsen till kulturen. Jag kan bara tyda statsrådets svar så att riksdagen hade en uppfattning och statsrådet en annan. Riksdagen antog nämligen utskottets förslag. Enligt utskottets mening skulle fördelar stå att vinna om viljan att ge stöd till

kulturen fanns och stödet kunde kanaliseras genom någon form av fondbildning. Den viljan har inte statsrådet Bengt Göransson.

Prot. 1988/89:18
7 november 1988

Om de regionala museernas verksamhet

Anf. 7 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Jag har i mitt svar anvisat vägar när det gäller att svara för ett antal kulturkostnader. Det finns enskilda fonder, och stat, landsting och kommuner svarar för betydande kulturinsatser. Det jag har ställt mig tveksam till är förslaget att vi skulle etablera statliga fonder, till vilka enskilda skulle bidra. Med den erfarenhet jag vunnit tycker jag mig med visst fog kunna konstatera att det företrädesvis skulle bli staten som skulle lämna bidrag till dessa fonder.

Jag beklagar naturligtvis att Ingrid Sundberg tycker att det är oförsynt av mig att referera moderata paroller. Det är inte vilka som helst som har framfört dem. Det är ett uttalande från ett oppositionsråd för moderaterna i Gävleborgs läns landsting som vill avveckla landstingets hela kulturverksamhet samt statens bidragsgivning till kulturen enligt en intervju under rubriken: Befria kulturen från bidragen. Jag har noterat vad Moderata ungdomsförbundet säger: Den kulturpolitik som förs har givit oss fler yrkeskonstnärer än tidigare och vi har i dag för många av dem. Det produceras mer kultur än vad som skall konsumeras. Valet står mellan kulturpolitik och kulturfrihet.

Att de politiska partierna understundom i riksdagen blir påmind om vad en och annan av deras anhängare och på regionplanet ledande företrädare säger tycker jag faktiskt inte är oförsynt. Det är en rimlig upplysning till väljarna om vad partierna faktiskt står för.

Förste vice talmannen anmälde att Ingrid Sundberg anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1988/89:38 om de regionala museernas verksamhet

Anf. 8 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Jan Hyttring har frågat finansminister Kjell-Olof Feldt om regeringens principiella syn på införande av olika former av avgifter vid läns museerna samt om regeringen avser att på något sätt medverka till att de ekonomiska resurserna för de regionala museernas verksamhet förbättras.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Ansvar för utformningen av verksamheten vid de regionala museerna vilar på resp. regionala huvudmän, som företrädesvis utgörs av stiftelser. Staten ger genom grundbeloppssystemet ett bidrag till verksamheten, och till detta bidrag är vissa allmänna villkor knutna. Någon reglering från statens sida när det gäller avgifter av olika slag i de regionala museernas verksamhet finns inte med i bidragsvillkoren, och regeringen har heller inte för avsikt att genomföra någon sådan reglering.

Som Jan Hyttring torde ha observerat innehåller regeringsförklaringen ett avsnitt om en avsevärd satsning på förnyelse och utveckling av kulturverksamheten. I sammanhanget betonas att detta bl.a. skall avse kulturlivet i hela landet. De frågor som Jan Hyttring ställt om de regionala museernas resurser i olika avseenden kommer följaktligen att ägnas uppmärksamhet i budgetsammanhang under den kommande treårsperioden.

Anf. 9 JAN HYTTRING (c):

Fru talman! Jag tackar statsrådet Göransson för svaret på min fråga. Bakgrunden behöver jag kanske inte redogöra för så utförligt. Vi som arbetar med kultur vet att situationen för många museer är svår och har varit sådan under många år.

Enligt den lista som kulturrådet har upprättat är 23 av de 26 museer som får bidrag under gränsen 25 grundbelopp innevarande budgetår. Målsättningen är minst 25 grundbelopp. Det är alltså bara tre som får det, ett av dem överskrider gränsen ordentligt. Statsrådet uttalar i budgetpropositionen för innevarande år att man skall fullfölja planen för utbyggnaden. Enligt statsrådets förslag fick man 15 nya grundbelopp. Kulturrådet hade begärt 26. Om man tittar på vad som skulle åtgå för att uppnå de 25 grundbeloppen finner man att 214 nya grundbelopp skulle behövas, eller en ökning med 45 %. Det innebär med innevarande nivå på grundbeloppet 17 milj. kr.

En annan bakgrund till min fråga är ett avsnitt i regeringsförklaringen, som ju statsrådet hänvisar till i svaret. Man skulle alltså göra en avsevärd satsning på kulturlivet i hela landet. Där utgör museerna som bekant en stor och viktig del.

Men om jag ser på den takt som man har lyckats uppnå för att åstadkomma den plan man beskriver – upp till 25 basbelopp – måste jag konstatera att utbyggnaden har gått mycket långsamt. Det är egentligen anledningen till att jag ställde frågan till finansminister Kjell-Olof Feldt. Jag har ingen anledning att misstro statsrådet Göranssons ambitioner beträffande satsningar på kulturen, men här finns uppenbarligen motstridande intressen när det gäller pengarna och de kulturpolitiska ambitionerna.

Jag tycker därför att frågan kvarstår. Det räcker inte med att svara att man enligt regeringsdeklarationen skall göra denna satsning. När vi nu faktiskt närmar oss tidpunkten när nästa års budgetproposition skall läggas fram skulle jag vilja ha ett mer konkret svar: Hur mycket kan museerna påräkna för nästkommande budgetår?

Jag ställde en fråga till i min interpellation. Den gällde avgiftsfinansiering av museiverksamhet – flera museer har tillgripit metoden med avgifter för besök. I svaret säger statsrådet Göransson att det inte skall bli fråga om någon reglering från statens sida av detta. Men jag har aldrig efterlyst det, utan jag efterlyste regeringens principiella syn på frågan att i ökad grad avgiftsfinansiera museiverksamhet genom besöksavgift, där sådan finns. Och för de museer som ännu inte har infört sådan avgift kunde det vara intressant att veta om regeringen avser att sådan finansiering skall bli en viktig del av museernas finansiering.

Jag efterlyser således fortfarande svar på frågan: Vad är regeringens syn på en avgiftsfinansiering?

Anf. 10 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Först en mycket enkel fråga. Jan Hyttring begär att jag – med hänsyn till att det inte är så lång tid kvar innan vi skall lägga fram budgetpropositionen – skall tala om vad den innehåller. Eftersom det inte är så lång tid kvar skall jag emellertid avstå från att säga det och låta Jan Hyttring leva i spänning ända till den dag då budgetpropositionen läggs på bordet.

Så till sakfrågan. Jan Hyttring har faktiskt missförstått vad kulturrådet har sagt och möjligen läst litet slarvigt. Bakgrundstexten beträffande grundbeloppssatsningen på museer är kulturrådets framställning till regeringen häromåret. Där står det att man föreslår att staten genom uppräknig av regionmuseibidraget garanterar att minst 15 grundbelopp utgår till varje länsmuseum som bas för verksamheten. Sedan föreslår man ett tak på preliminärt 25 grundbelopp.

25 grundbelopp var alltså inte något minimibelopp, utan det var kulturrådets förslag att man inte skulle gå högre än så. 15 grundbelopp var enligt förslaget miniminivån. Detta kan vara viktigt att komma ihåg.

Under de här åren har jag – utan att regeringen därmed har bundit sig för den nivån – haft ambitionen att söka tillgodose museernas behov inom denna ram. Om man mot denna bakgrund ser på hur verkligheten är, ser man att den inte är så förfärligt dålig.

I fråga om museernas rätt att ta avgifter är frågan naturligtvis om regeringen skall föreskriva storleken på inträdesavgiften på regionala museer. Jag tycker inte att regeringen skall göra det.

Jag kan naturligtvis förstå att det hos Jan Hyttring och hans parti finns en viss yrvakenhet i de här frågorna. Jag kunde ju i valrörelsen notera hur centerpartiet gick till val på att sänka kulturanslagen. Ni satte som ett mål för kultursatsningen från samhällets sida att nå upp till 1 % av bruttonationalprodukten år 2000, och ni visste antagligen inte att vi redan ligger på 1,2 % i samhällssatsningar. Hur ser er avvecklingsplan ut beträffande bidragen? Det skulle vara intressant att veta.

När vi nu talar om regionala museer skulle jag – med talmannens tillåtelse och med utnyttjande av den relativa frihet som en i talarstolen uppträdande debattdeltagare kan ta sig – vilja fråga om vi kan få litet hjälp från centern i riksdagen att puffa på centerpartister i Halland och Skaraborg, så att vi får en regional musikteater i Göteborg. De har sin förlängda ångermånad, har jag lovat dem, och det vore festligt om vi kunde få litet draghjälp från en eller annan centerpartist utanför dessa län.

Anf. 11 JAN HYTTRING (c):

Fru talman! Jag begär naturligtvis inte att statsrådet skall ange exakt vad som kommer att stå i budgetpropositionen. Jag kan formulera om frågan: Kan det vara så att man i budgetpropositionen föreskriver en något snabbare utbyggnadstakt än vad som har åstadkommits med den målsättning som slogs fast 1986/87? Det är kanske lättare att svara på den frågan.

Själv kan jag i och för sig klara av att leva i spänning fram till det att budgetpropositionen kommer. Men många museer har det faktiskt ganska kämpigt. Som statsrådet vet försiggår också budgetberedningar, och snart tas

beslut om budgetar i landsting och kommuner, som är stiftare av dessa museer. De har naturligtvis anledning att se på vad man kan göra för att bidra till kulturen.

Man ligger ofta och lurpassar på varandra, och jag vet att det förekommer underhandsdiskussioner. Man diskuterar vad staten kan tänkas tillskjuta, och i allmänhet brukar det gå rätt bra att få ut motsvarande tillskott från stiftarna.

Jag vill sedan passa på att rätta till statsrådets felaktiga uppgift att vi skulle stå för kulturell nedrustning. Vi är faktiskt inte uppe i 1 % än. Från centerns sida har vi talat om 1 % av statsutgifterna, och där är vi inte. Vad jag har förstått föredrar regeringen att räkna bort en massa poster från statsutgifterna, bl.a. räntor och lån. De har vi inte tagit bort i våra beräkningar, så det skiljer en del. Det är alltså en bit kvar på vägen till målet om 1 %, som vi kommer att arbeta för att uppnå.

Sedan skall jag gärna som centerpartist bidra till att man ute i regionerna – i den mån man inte satsar tillräckligt – satsar mer på kulturen. Göteborg är ett litet speciellt fall som jag inte kan gå in på i detalj, men jag skall göra vad jag kan – det kan jag lova.

Anf. 12 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Jag kan inte tillmötesgå Jan Hyttrings önskan att nu avslöja innehållet i budgetpropositionen. Jag ber om överseende med detta. Jag tycker att respekten för riksdagen kräver att riksdagen får budgetpropositionen samlad.

Sedan till frågan om procenten, som faktiskt inte är ointressant, Jan Hyttring. Ni har inte föreslagit 1 % av statsutgifterna. I den programartikel som redovisades i Aftonbladet den 4 maj stod det med fetstil: 1 % av bruttonationalprodukten till kulturen före 2000. Där stod inte talat om statsutgifterna.

Även om det skulle gälla statsutgifterna är det viktigt att komma ihåg att man inte kan göra sådana procentuella beräkningar utan att ta bort räntorna. Annars skulle man vid en mycket stor skuldsättning, där man fick betala mycket höga räntor, kunna fiffla med procentandelen.

Vi har fått betala mycket höga räntor för de lån som ni tog upp. Samtidigt har vi faktiskt i reala termer höjt anslagen till kulturen.

Eftersom ni tog över en god ekonomi år 1976 och surfade på den under några år och lånade pengar för vilka ni struntade i att betala räntor, kunde ni rent tekniskt redovisa en inte alltför låg procentandel av statsutgifterna, även om den var sämre än de siffror som vi har kunnat redovisa.

Anf. 13 JAN HYTTRING (c):

Fru talman! Vad vi anser uttrycks mycket korrekt i de motioner som vi har lagt fram för riksdagen. Jag beklagar om det står något annat i artikeln, men i motionen talas faktiskt om 1 % av statsutgifterna. I statsbudgeten ingår faktiskt ränteutgifter, och det är så vi har räknat. Sedan kan statsrådet Göransson självfallet ha åsikter om huruvida det är rätt eller fel att räkna så.

Vår målsättning är alltså 1 % av statsutgifterna, och det innebär – jag upprepar det – ingen nedrustning utan tvärtom mer pengar till kulturen.

Jag efterlyser fortfarande det principiella svaret till museerna beträffande om regeringen tycker att det är en bra utveckling att avgifterna för museibesök höjs respektive – för de museer som inte har infört några avgifter än – att avgifter införs.

Prot. 1988/89:18
7 november 1988

Om skydd av grundvattnet

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1988/89:22 om skydd av grundvattnet

Anf. 14 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Fru talman! Gunhild Bolander har frågat miljö- och energiministern vad regeringen avser att göra för att skydda grund- och dricksvattnet. Interpellationen har överlämnats till mig.

Dricksvattnet är ett av våra viktigaste livsmedel. Ett självklart krav på dricksvattnet är att det håller en hög kvalitet. Det förutsätter att även råvaran, dvs. grundvattnet, är av god kvalitet. Inledningsvis vill jag därför instämma i vad Gunhild Bolander säger om vattenkvalitetens och därmed vattentillsynens betydelse. Jag ser det också som något mycket angeläget att livsmedelsverket har de nödvändiga resurserna för den centrala tillsynen som verket ansvarar för. Som central tillsynsmyndighet för dricksvattnet skall livsmedelsverket verka för ett system som garanterar att konsumenten får ett dricksvatten av hög kvalitet. För det innevarande budgetåret har livsmedelsverkets resurser för dricksvattenfrågor också förstärkts. Det understryker den tyngd som regeringen ger dricksvattenfrågorna.

Det är naturvårdsverket som ansvarar för att det upprättas kontrollprogram för skydd av grundvatten. Verket avser att under år 1989 utfärda nya allmänna råd för skydd av vattentäkter. Råden syftar till att minimera riskerna för förorening och olyckstillbud.

Naturvårdsverket arbetar också med ett projekt som gäller strategier för grundvattenskydd. Projektet avses resultera i underlag och rutiner för arbetet med de kommunala översiktsplaner för mark- och vattenanvändning som kommunerna enligt plan- och bygglagen skall vara klara med senast den 1 juli 1990.

Livsmedelsverket, som alltså har det centrala ansvaret för dricksvatten, arbetar om dricksvattenkungörelsen och utformar allmänna råd om tillsynen av vattenverken. Den omarbetade kungörelsen beräknas träda i kraft den 1 juli 1989. För att underlätta den kommunala kontrollen av dricksvattnet har kommunerna själva utarbetat råd och rekommendationer för dricksvattenkontrollen. Det visar att man på flera samhällsnivåer i dag fäster mycket stor vikt vid dricksvattenfrågorna.

Interpellationen behandlar också frågan om gränsvärden. Gränsvärden finns i dag för ett flertal mikrobiologiska och kemiska ämnen i dricksvattnet. Några gränsvärden för bekämpningsmedelsrester i dricksvatten finns däremot inte, och jag anser inte heller att några sådana bör utarbetas. All förekomst av pesticidrester i dricksvattnet är nämligen oacceptabel. Enligt livsmedelsverkets bedömning får påvisbara halter av bekämpningsmedels-

rester över huvud taget inte finnas i dricksvatten. Jag delar helt verkets bedömning i frågan.

Livsmedelsverket har nyligen beslutat om skärpta regler på detta område. De lokala miljö- och hälsoskyddsnämnderna har därigenom fått klara direktiv om hur de kan och bör agera om bekämpningsmedel påträffas i dricksvattentäkt eller om spridning av bekämpningsmedel sker på ett sådant sätt att förorening av dricksvattentäkt kan befaras. Det faktum att livsmedelsverket inte har fastställt några gränsvärden för bekämpningsmedel i dricksvatten utgör således inget hinder för en hälsomässig bedömning eller för beslut om åtgärder med stöd av livsmedelslagen.

Miljö- och hälsoskyddsnämnderna kan också med stöd av lagen om kemiska produkter i det enskilda fallet förbjuda användningen av kemiska bekämpningsmedel om det är nödvändigt för att förhindra skador på människor eller på miljön. Reglerna på området är således mycket stränga.

Användningen av bekämpningsmedel inom jordbruket måste emellertid minska generellt. På regeringens uppdrag arbetar därför lantbruksstyrelsen, statens naturvårdsverk och kemikalieinspektionen med ett åtgärdsprogram i syfte att halvera användningen på fem år, fram till år 1990. Detta är bara ett etappmål. Myndigheterna har fått i uppdrag att se över förutsättningarna för en ytterligare halvering, resp. ett avskaffande av bekämpningsmedelsanvändningen i jordbruket.

Vad slutligen gäller Gunhild Bolanders fråga om forskning om dricksvatten kan jag nämna att livsmedelsverket arbetar med att ta fram ett samlat forskningsprogram för dricksvatten.

I arbetet ingår en inventering av behovet av vattenforskning men också en bedömning av hur forsknings- och utvecklingsinsatserna på vattenområdet skall kunna samordnas. Avsikten är att före årsskiftet presentera ett underlag för att kunna bedöma behovet av forsknings- och utvecklingsinsatser. På den tekniska sidan kommer styrelsen för teknisk utveckling, STU, att presentera ett vattenorienterat forskningsprogram under hösten.

Livsmedelsverket har det övergripande ansvaret för planläggningen av det framtida forsknings- och utvecklingsarbetet på dricksvattenområdet. Livsmedelsverket skall därför också ges en aktiv roll i det framtida nordiska samarbetet, vars inriktning man nu drar upp riktlinjerna för. Vid ett möte i september tillsatte det nordiska ministerrådet en arbetsgrupp med uppgift att före 1988 års utgång presentera en nordisk verksamhetsplan för dricksvattenfrågor.

Anf. 15 GUNHILD BOLANDER (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Anledningen till att jag tar upp dessa frågor är att jag i augusti tillskrev miljö- och energiminister Birgitta Dahl om de under sommaren upptäckta resterna av bekämpningsmedel i grundvattentäkter på Gotland. Jag efterlyste vilka åtgärder regeringen ämnade vidta med anledning av de mätresultat som redovisats. Jag ansåg också att det var anmärkningsvärt att det i Sverige inte finns fastställda gränsvärden för kvaliteten på grund- och dricksvattnet.

När jag efter två månader inte fått något svar på min skrivelse, har jag återkommit i denna interpellation. Frågan om vattenkvaliteten är en av

dagens viktigaste miljöfrågor, därom är vi tydligen överens, jordbruksministern och jag – och även Birgitta Dahl, som för en vecka sedan svarat på min skrivelse från augusti.

Efter diverse uppräknningar av allmänna råd som livsmedelsverket kommer att utfärda, landar miljö- och energiministern på kemijordbruket som enda syndabock i detta sammanhang. Jag anser att det är att förenkla problemet. Låt mig i all stillsamhet bara upplysa om att i de prov som tagits i den kommunala vattentäkten i Roma fanns rester dels från Basagran (bentason), som används vid bekämpning i ärtodlingar, dels från Totex (antrasin), ett ogräsmedel som används av parkförvaltningen och i villaträdgårdar.

Jag tycker att en något mer differentierad syn på vattenfrågan skulle vara klädsam för regeringen.

Detta var några kommentarer till Birgitta Dahls brev av den 27 oktober.

När det gäller jordbruksministerns svar här i dag så handlar det också mycket om vad som komma skall – och det är väl bra. Men jag måste ändå undra varför regeringen inte tidigare har tagit påpekanden och förslag från bl.a. centerpartiet på allvar. Vi har i motioner och på annat sätt påtalat bristerna i exempelvis de kommunala vattenledningsnäten och krävt program för åtgärder.

Mats Hellström säger nu att det är mycket angeläget att livsmedelsverket har de nödvändiga resurserna för sin tillsynsverksamhet och sitt ansvar. Jag undrar då om man verkligen *har* det. Vid ett möte på länsstyrelsen i Visby den 7 september mellan berörda myndigheter, inkl. livsmedelsverket och kemikalieinspektionen, konstaterades att det rådde en allmän okunskap på området, att det var viktigt med fortsatt provtagning samt att kommun och länsmyndigheter skulle samarbeta. Det har sedan dess bildats en vattenvårdsgrupp, och så kom man fram till frågan om finansieringen av detta. Från livsmedelsverket sades det ifrån att där fanns inte ett öre att bidra med. Ändå går det till statskassan miljöavgifter på handelsgödsel och bekämpningsmedel i storleksordningen 115 milj. kr. per år från lantbruket, och det kommer väl fr.o.m. i år ett påslag, så att det kanske blir 175 milj. kr. – efter det nya beslutet. Vore det då inte rimligt, i den mån det kan spåras påverkan i dricksvattnet från bekämpningsmedel i jordbruket, att också dessa för miljövårdsforskning inbetalade avgifter användes i sammanhanget?

Enligt tillgänglig statistik används dessa medel till viss forskning och rådgivning. Livsmedelsverket får till vattenundersökningar den lilla summan 200 000 kr. fördelad med lika stort belopp budgetåret 1987/88 som budgetåret 1986/87. Det skall sägas att det är två års eftersläpning i denna statistik, så det är möjligt att beloppet är högre i dag. Jag menar att detta anslag måste räknas upp, så att kommuner och län kan söka pengar från detta anslag. Jag förutsätter att så sker.

Avsaknaden av utarbetade riktlinjer och kontrollprogram har gjort att en viss handfallenhet har uppstått. Det är därför nödvändigt att detta arbete intensifieras, så att kommunerna har bättre beredskap på området när och om det inträffar något som är så här bekymmersamt.

Jordbruksministern avfärdar tämligen likgiltigt behovet av gränsvärden för kvaliteten på dricksvattnet. Att både EG och Världshälsoorganisationen har fastställt sådana förpliktar tydligen inte det lilla fullkomliga Sverige till

något liknande. Det är ganska häpnadsväckande, tycker jag.

Också jordbruksministern återkommer till användningen av bekämpningsmedel i jordbruket och menar att åtgärdsprogrammet om en halverad användning fram till 1990 är ett bra delmål. Vi skall väl inte nu föra en jordbruksdebatt, men jag vill ändå ha sagt att centerpartiet vill ha ett jordbruk där företagsekonomisk lönsamhet kan förenas med minskad användning av handelsgödsel och bekämpningsmedel.

Jag vill fråga Mats Hellström om och när det blir något mer konkret av alla dessa påbörjade arbeten. Beskedet om att livsmedelsverket i budgetpropositionen fått ökade resurser hade tydligen inte nått de företrädare för livsmedelsverket som besökte Gotland i september. Jag måste därför ställa frågan om statsrådet avser att fullfölja innehållet i budgetpropositionen. Eller skall kommun och län stå för dessa kostnader? Som det nu är finns inga löften utställda om statliga medel.

Anf. 16 LENNART BRUNANDER (c):

Fru talman! Vatten är vårt viktigaste livsmedel. Det är rätt självklart, och det kanske är just därför som vi ganska länge har nonchalerat kvaliteten på vattnet, att dricksvattnet måste vara rent. Vi har väl blivit bortskämda här i Sverige med att ha rent vatten, men vi börjar få bekymmer i det avseendet.

Vattnet är också, skulle man kunna säga, naturens blodomlopp. Det är i vattnet som näringsämnen och eventuella föroreningar förs vidare till andra delar av naturen och så småningom ut i haven. Där ser vi bekymren. I centerpartiet har vi aktualiserat detta i vårt arbete mot försurningen. När det gäller dricksvattnet tog vi för ett par år sedan upp frågan och krävde mer resurser till livsmedelsverket för att man där skulle kunna jobba med detta. Efter ett tag fick vi regeringen med oss i dessa strävanden, så att anslaget ökades till livsmedelsverket för just detta ändamål. Förmodligen är inte detta tillräckligt utan tvärtom för litet.

Kemikalier från jordbruket tas också upp här, men detta är egentligen en betydligt vidare fråga. Från centerns sida har vi begärt mer pengar till kemikalieinspektionen för att man där skulle kunna granska även äldre bekämpningsmedel som fortfarande inte är granskade. Regeringen har inte gått med på detta, men det är ett angeläget krav, eftersom mycket talar för att det är just de äldre bekämpningsmedlen som skapar bekymmer i olika sammanhang. Det är dessa medel vi vet minst om.

Det finns också andra saker som vi borde göra. Vi borde titta på de kommunala reningsverken och framför allt på vad som kommer dit. Greenpeace gjorde en undersökning av Ryaverken i Göteborg, varvid man klarade ut vilka kemikalier som fanns där. Det rörde sig om höga tal både i fråga om antal och totala mängder. Dessa ämnen hamnar så småningom i slammet som sedan körs ut på åkermark. När riksdagen antog åtgärdsprogrammet för att förbättra miljön i jordbruket krävde centerpartiet att man inte skulle tillåta att slam från reningsverk sprids på åkermark med mindre än att man kunde visa att slammet var rent. Detta ville inte socialdemokraterna och riksdagsmajoriteten gå med på. Det är emellertid mycket viktigt att vi har sådana regler i detta sammanhang. De kemikalier som finns i slammet hamnar ofelbart i grundvattnet och därifrån så småningom i dricksvattnet.

Samma sak gäller i fråga om centerns krav i samband med kalkning av skogsmark. Försurningen i marken är ett bekymmer – då fällt tungmetaller ut och blir tillgängliga. Dricksvattnet blir klart sämre av försurningen och i vissa områden helt förstört. Det gick inte heller att få något gehör för centerns krav därvidlag, vilket jag beklagar. Nu har jag förstått att regeringen börjat tänka på att man borde göra mindre försök. Vi kräver storskaliga försök. Det finns nämligen så mycken erfarenhet att man vet att sådana försök är möjliga, och de skulle på ett aktivt sätt bidra till en bättre vattenkvalitet.

Många sådana här saker är viktiga i detta sammanhang. Det är naturligtvis också viktigt med forskning, forskning om vad som händer och vad man skall göra. Men det som jag nu har nämnt är sådana åtgärder som vi kan vidta redan i dag utan att vänta på forskning. Vi vet att de åtgärderna har en positiv effekt också i andra avscenden – inte bara när det gäller dricksvattnet.

Jag skulle vilja få ett besked av jordbruksministern när regeringen är beredd att satsa mer pengar till kemikalieinspektionen för att man där skall kunna klara ut vad som finns i de bekämpningsmedel som ännu inte har studerats. Jag skulle också vilja veta när regeringen är beredd att satsa mer pengar till länsstyrelserna för att de skall kunna klara tillsynen och kontrollen och ge information till både allmänhet och företag då det gäller frågan hur kemikalier skall användas eller inte användas.

När det gäller kemikaliejordbruket är det klart att de kemikalier som sprids på marken är något negativt i detta sammanhang, i varje fall om de når ner till grundvattnet, vilket de naturligtvis inte skall få göra. Men frågan är: Vem har stimulerat fram kemikaliejordbruket? När kan vi vänta en jordbrukspolitik från regeringen som skapar förutsättningar för mindre kemikalier? Dessa frågor tycker jag att man har anledning att ställa.

Anf. 17 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Fru talman! Jag måste först fråga Gunhild Bolander om jag förstått henne rätt. Är det så att centerpartiet står för en inställning där man vill tillåta bekämpningsmedelsrester i viss utsträckning i dricksvattnet och att man angriper regeringen för att den över huvud taget inte accepterar sådana?

Jag blev mycket förvånad över Gunhild Bolanders angrepp mot mig för att jag i interpellationssvaret säger att vi liksom livsmedelsverket icke vill ange gränsvärden för bekämpningsmedelsrester, därför att vi över huvud taget icke tolererar några rester av bekämpningsmedel i dricksvatten. Det är, som framhålls i svaret, helt oacceptabelt. Det är bakgrunden till att livsmedelsverket icke har velat sätta ut ett gränsvärde. Ett gränsvärde skulle ju innebära att man tolererar viss mängd av bekämpningsmedelsrester.

Jag måste verkligen fråga Gunhild Bolander: Är Gunhild Bolander – och står centerpartiet i så fall bakom detta – så att säga generösare i sin syn på förekomsten av bekämpningsmedel i dricksvattnet än vad regeringen är? Jag blev som sagt mycket förvånad över Gunhild Bolanders angrepp på den punkten.

Sedan till frågan om vad som görs och när det görs något. Jag har försökt att bena ut de frågeställningarna i mitt interpellationssvar. Jag tycker att svaret visar på en mycket bred aktivitet för närvarande. Jag har pekat på – det är också ett svar till Lennart Brunander – hur vi redan under innevarande

budgetår har stärkt livsmedelsverkets resurser med inemot en miljon, ungefär 800 000 kr. Det är vad som pågår. Dessutom arbetar naturvårdsverket, som ju har ansvaret för skyddet av grundvattnet, med att inför nästa år, alltså 1989, ge ut nya råd till skydd för vattentäkter. När det gäller den mer långsiktiga strategin för grundvattenskyddet skall den vara klar för kommunerna senast den 1 juli 1990.

Livsmedelsverket arbetar alltså med en ny dricksvattenkungörelse. Den skall vara färdig så snart att den kan träda i kraft den 1 juli nästa år. Detta är alltså ett arbete som nu pågår. I september i år beslutade livsmedelsverket om skärpta regler för att kunna gå in och lokalt förbjuda bekämpningsmedel, också sådana som normalt är tillåtna, om man finner rester och faror i vattentäkter. Detta har alltså skett redan nu.

När det gäller forskningen har jag redovisat i svaret hur livsmedelsverket avser att ta fram ett underlag för samordning av forsknings- och utvecklingsinsatserna före årsskiftet. STU kommer att under denna höst presentera ett vattenorienterat forskningsprogram. I september tillsatte Nordiska ministerrådet en arbetsgrupp med uppgift att före detta års utgång presentera en nordisk verksamhetsplan för dricksvattenfrågor.

Detta visar verkligen att det har skett mycket på bred front och i de många olika avseenden som vattenfrågorna berör, alltså grundvattenfrågor och dricksvattenfrågor.

Jag var också litet förvånad över påståendet att livsmedelsverket inte skulle göra någonting för Gotland. Livsmedelsverket har ju detta år undersökt rester av bekämpningsmedel i ytvattentäkter. Man har gjort kartläggningar i två omgångar och har då undersökt vattenverken i 50 olika kommuner varav Gotland är en. Gotland ligger förvisso inom ramen för de åtgärder som livsmedelsverket för sin del arbetar med.

Anf. 18 GUNHILD BOLANDER (c):

Fru talman! Ja, sammanfattningsvis innehåller svaret en uppräknig av ett antal åtgärder som "nyligen" satts i sjön. Naturvårdsverket "avser att under år 1989 utfärda nya allmänna råd". Naturvårdsverket arbetar med projekt rörande strategier kring grundvattenproblemen. Livsmedelsverket arbetar om dricksvattenkungörelsen m. m. STU och Nordiska rådet har aktiviteter på området. Det här är alltså en uppräknig av ett antal underlåtenhetssynder sedan ett antal år tillbaka som regeringen egentligen borde ha fäst större vikt vid tidigare; bl. a. gäller det kontrollprogrammen. Vi har tidigare krävt sådana.

Nu har underlåtenhetssynderna medfört att ett antal kommuner själva fått utarbeta kontroll- och åtgärdsprogram. Livsmedelsverket har hittills i någon mån bidragit med råd och anvisningar. Verket har också varit med och betalat några verksamheter på Gotland. På tre platser har man tagit ansvar för provtagningen.

Jag vet att man också på länsstyrelsen den 7 september var mycket besviken över att livsmedelsverket inte hade något mer med sig i bagaget för att hjälpa de lokala och regionala myndigheterna att komma i gång med den här verksamheten. Den fråga som också ställdes handlade om bristen på

någon form av kvalitetsbestämning på grundvattnet. Därför tar jag upp den frågan här.

Självfallet lämnar centerpartiet inte någon accept att vi godtar rester från bekämpningsmedel i grundvattnet eller i dricksvattnet – självfallet inte!

Slutligen skulle jag vilja fråga statsrådet om han är beredd att initiera ett större samarbete med de kemikalieföretag som ganska hänsynslöst har marknadsfört sina produkter i det svenska lantbruket. Jag tror nämligen att det i dag finns ett visst intresse från den branschen att ta större ansvar i dessa sammanhang. Jag skulle gärna vilja att statsrådet utvecklade den frågeställningen litet.

Anf. 19 LENNART BRUNANDER (c):

Fru talman! Jordbruksministern ställer frågan om centerpartiet accepterar bekämpningsmedelsrester i dricksvattnet. Det gör vi naturligtvis inte! Det gör förhoppningsvis inte regeringen heller. Då är frågan: Har regeringen stoppat användningen av sådant dricksvatten där man har hittat rester av bekämpningsmedel? Det har jag aldrig hört sägas. Ändå talar man om att dylika rester har funnits. Någon borde ha stoppat användningen av sådant vatten om dessa rester inte accepteras. Har man inte stoppat användningen, så accepterar man bekämpningsmedelsrester i dricksvattnet, och det är mycket anmärkningsvärt.

Det är riktigt att livsmedelsverket fick mer pengar, och det skedde efter en motion från centerpartiet i vilken vi krävde just de pengar som jordbruksministern talade om. Som jag sade nyss räcker det inte med de pengarna. Det här är en alltför viktig fråga. dricksvattnet är ett alltför viktigt livsmedel för att vi inte skall satsa ännu mer pengar på det.

Jordbruksministern berörde inte de frågor som jag ställde om mer pengar till kalkning av brunnar, ett förfarande som innebär en direkt förbättring av dricksvattnet på många håll där försurningen har gått så långt att det är svårt att använda vattnet. Kalkning av skogsmark skulle aktivt medverka till ett bättre grundvatten som så småningom silar ut i dricksvattnet. Vi behöver mer pengar till kemikalieinspektionen, och det är en åtgärd som regeringen borde vidta mycket snabbt. Det är ju anmärkningsvärt att vi inte har kunnat studera de äldre bekämpningsmedlen. Detta är ett krav som vi i centerpartiet har drivit i flera år utan att regeringen ens har reagerat. Socialdemokraterna har röstat mot vårt förslag i riksdagen, det är det enda som har gjorts. Samtidigt är det viktigt att länsstyrelserna får resurser så att de kan följa upp dessa frågor. Det har talats om hundra nya tjänster vid länsstyrelserna, men dessa har vi inte sett. Så länge det är på det sättet blir det ingen effekt.

Anf. 20 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Fru talman! När jag lyssnade till Lennart Brunander nu senast kände jag vinddraget från ett antal öppna dörrar. Så många öppna dörrar har jag sällan hört slås in, så att säga, under en interpellationsdebatt. Brunander talar om sådana saker som han väl vet är föremål för budgetberedning i den vanliga processen. Regeringen återkommer som alltid till dessa frågor i budgetpropositionen. Jag vet att Brunander också känner till detta.

Brunander visar brist på insikt i åtminstone några av de frågor som är

viktiga. Det är inte regeringen som förbjuder användningen av bekämpningsmedel om man finner risker för att det kan finnas bekämpningsmedel i dricksvattnet. Det gör den lokala miljö- och hälsoskyddsnämnden. Livsmedelsverket har skärpt bestämmelserna så sent som i september. Man behöver inte vänta med åtgärder för att ärendet först skall till regeringen. Nämnderna kan i mer decentralistisk anda fatta sådana beslut själva. Det är bra att livsmedelsverket har genomfört skärpningar innebärande att man lokalt vid sjöar och vattentäkter kan förbjuda användningen av sådana bekämpningsmedel som i övrigt är tillåtna, om det finns fara för att bekämpningsmedelsrester skulle komma ut i våra dricksvatten.

Lennart Brunander, jag talade inte om någon centermotion utan om mitt förslag som jag redovisade i budgetpropositionen. Jag har ingenting emot att centern motionerar. Tvärtom är det bra om fler partier engagerar sig i de här frågorna, men det var faktiskt min egen del av budgetpropositionen som jag talade om.

Kemiförretagen, Gunhild Bolander, är självfallet en viktig del av vad kemikalieinspektionen nu arbetar med. Den går igenom gamla och nya bekämpningsmedel. Den ställer större krav på företagen. Jag vill påminna om att två lågdosmedel som är tillåtna i Sverige bara är provisoriskt tillåtna av kemikalieinspektionen. Inspektionen har ålagt företagen att före årets utgång återkomma till inspektionen och visa på nya sätt att spåra dessa medel då de går ned i jorden t.ex. Självfallet är det viktigt att kemikalieinspektionen för denna diskussion med kemiförretagen, och att dessa företag tar ett ökat ansvar. Detta tror jag att vi är helt överens om.

Slutligen: Det lät på Gunhild Bolanders senaste redovisning som om hon erkänner att det nu sker mycket, men hon ger i sitt inlägg intrycket att det inte finns något regelsystem. Jo, visst finns det ett regelsystem. Det går att agera direkt också. Det är viktigt att kommunerna känner sitt eget ansvar, och det är bra att kommunerna också utarbetar egna regler. Dricksvatten är ju ett livsmedel, och den som är ansvarig för livsmedel tar samma ansvar som ett företag, som en livsmedelsindustri som tillverkar andra livsmedel. Självfallet har kommunerna ett ansvar som de måste ta redan nu. Eftersom detta är en mycket viktig fråga och dricksvatten är ett av våra viktigaste livsmedel, som vi dessutom intar varje dag, finns det skäl för oss att göra den breda genomgång som nu görs och att skärpa reglerna på området.

Anf. 21 GUNHILD BOLANDER (c):

Fru talman! 1983 fick livsmedelsverket ansvaret för dricksvattenfrågorna. Det är dock några år sedan, och det har gått ganska sakta med det som har producerats från det hållet i skärpande riktning gått ganska sakta beträffande krav och nya tag för att komma till rätta med vad som ändå sedan lång tid tillbaka har varit ett ganska stort problem.

Det är därför naturligtvis med en viss glädje som man konstaterar att det hela nu är i gång, men jag kan inte underlåta att notera att det tycks vara ett nymornat intresse att börja med dessa aktiviteter. Det verkar litet hastigt påkommet med en massa uppstartade aktiviteter. När kommer de att märkas i form av konkret handling? Tar det årtal innan också detta kommer fram?

Kommunerna har alltså väntat i fem år på besked från regeringen. De har

väntat och väntat, och till slut har de fått sätta i gång själva därför att de har kommit för dåliga och för få signaler uppifrån. Nu aviseras det nyheter. Under 1989 skall det tydligen hända mycket. O.K., låt det bli så, men det har tagit för lång tid och det har gått för sakta. Att stå här och säga att vi skall göra det och vi skall göra det är på sätt och vis att erkänna att det här borde man egentligen ha gjort för länge sedan.

Förste vice talmannen anmälde att Lennart Brunnander anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 22 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Fru talman! Jag hade inte tänkt ta upp någon onödig partipolitisk polemik. Gunhild Bolanders interpellation visar på ett genuint intresse för de här frågorna, och de är verkligen viktiga – dricksvatten är ju ett av våra viktigaste livsmedel. Men när Gunhild Bolander börjar tala om nymornat intresse, må det vara mig tillåtet att påminna om vad Gunhild Bolander själv just sade, nämligen att det var först år 1983 som dricksvatten klassificerades som livsmedel och detta arbete sattes i gång. Det skedde alltså icke under den sexårsperiod före 1983 då Gunhild Bolanders partivänner medverkade i regeringsansvar – om vi nu skall föra den typen av diskussion. Det är under den socialdemokratiska regeringens tid som man har tagit detta på större allvar och fört upp dricksvattnet bland livsmedlen. Därmed har man satt i gång hela arbetet, vilket givetvis är komplicerat men nödvändigt, med att se hur kommunerna måste uppträda i den roll som livsmedelsindustri som de i detta avseende faktiskt har.

Jag har redan i svaret besvarat Gunhild Bolanders senaste fråga: När kommer besked om olika saker? Jag har just räknat upp att en del har kommit redan, en del insatser har gjorts under detta budgetår redan tidigare under hösten, en del kommer senare i höst och en del kommer under nästa år. Jag kanske inte behöver upprepa de beskeden utan hänvisar till vad jag redan har sagt om alla de beslut som avses fattas såväl i höst som nästa år.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Meddelande om svar på interpellation 1988/89:16

Anf. 23 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Fru talman! Jag vill meddela att jag inte kommer att kunna svara inom den föreskrivna tiden på Hans Göran Francks interpellation om ersättning åt HIV-smittade. Anledningen till det är att jag i svaret önskar redovisa begärda synpunkter från Landstingsförbundet och Läkemedelsförsäkringsföreningen. Dessa remissvar avlämnas först i dag till socialdepartementet.

Jag har för avsikt att besvara interpellationen fredagen den 11 november 1988.

Om läkarlinjen vid universitetet i Umeå

Anf. 24 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Fru talman! Ulla Orring har frågat mig om jag är beredd att medverka till en ökad intagning på läkarlinjen vid universitetet i Umeå för att därigenom på sikt avhjälpa den svåra läkarbristen samt vilka andra omedelbara åtgärder jag ämnar ta initiativ till för att avhjälpa dagens bristsituation och därmed infria hälso- och sjukvårdens målsättning om sjukvård på lika villkor i vårt land.

Jag har samrått med utbildningsministern i denna fråga. Sommaren 1988 gav regeringen UHÄ i uppdrag att utreda förutsättningarna för en utökning av antalet nybörjarplatser på läkarlinjen vid universitetet i Umeå. UHÄ lämnade en redovisning av uppdraget till regeringen i oktober månad. Förslaget bereds nu inom regeringskansliet.

Under senare år har antalet läkartjänster ökat väsentligt över hela landet. Det är numera landstingen själva som beslutar vilka tjänster de vill inrätta. Antalet tjänster för specialistkompetenta läkare har ökat från 8 895 år 1979 till 13 884 år 1987. Antalet specialistkompetenta läkare har under samma tid ökat från 7 570 till 12 450. Vakanserna har under samma period ökat från 991 till 1 370. Om man ser hur läkartjänsterna är fördelade i landets olika regioner, är fördelningen i relation till befolkningsunderlaget mycket jämn. Däremot är andelen vakanta tjänster olika stor och högst i Umeå-, Uppsala- och Linköpingsregionerna. Om man därtill fogar att dessa regioner har en lägre tillgång på privatpraktiserande läkare blir bilden väsentligt annorlunda. Den faktiska läkartillgången är sålunda ur geografisk synpunkt ojämn.

Det har gjorts flera försök att komma till rätta med dessa problem. Den s.k. Jämtlandsutredningen redovisade år 1986 en rad förslag till åtgärder. De flesta av dessa var sådana som sjukvårdshuvudmännen själva tar ställning till. Exempel på detta är att medverka i anskaffning av arbete åt medföljande maka/make/sambo, att hjälpa till att ordna bostad och barn tillsyn m.m. På förslag av Jämtlandsutredningen tillsattes en annan grupp som särskilt har sett på hur rekryteringen till allmänmedicin och till glesbygd skulle kunna förbättras.

Landstingsförbundet har gått ut med en rekommendation om solidarisk läkarförsörjning. Sjukvårdshuvudmännen har därvid uppmanats att begränsa antalet tjänster till dess att en mer balanserad situation har uppnåtts.

Trots dessa olika ansträngningar har vi inte kommit till rätta med problemen. I den senaste överenskommelsen om vissa ersättningar till sjukvårdshuvudmännen m.m. – den s.k. Dagmaröverenskommelsen – har parterna konstaterat att snedfördelningen av läkarresurser över landet är ett stort problem. Styrmedel som bättre än de nuvarande ger bristlänen förutsättningar att öka sin läkarandel bör därför utvecklas. Parterna är överens om att gemensamt utarbeta en modell för detta.

Mot denna bakgrund har en arbetsgrupp tillsatts med företrädare för socialdepartementet, socialstyrelsen och Landstingsförbundet med syfte att analysera vilka åtgärder som kan vidtas på kort och lång sikt för att öka läkartillgången bl.a. i Norrlandslänen. Arbetsgruppen arbetar skyndsamt

och kommer att redovisa sitt arbete i början av nästa år. Förslagen kommer att avse förändringar både i regelsystemet och i den praktiska tillämpningen.

Personalförsörjningen inom hälso- och sjukvården har också diskuterats inom regeringens hälso- och sjukvårdsberedning vid dess sammanträde i oktober. Läkarfördelningsproblematiken kommer att behandlas vid beredningens sammanträde i mars 1989 mot bakgrund av det arbete som pågår i nyss nämnda arbetsgrupp.

Anf. 25 ULLA ORRING (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka för svaret. Tyvärr saknar jag konkreta besked, och jag tycker svaret är magert och innehållslöst.

Den 1 mars 1988 hade socialministern och jag en interpellationsdebatt om läkarbristen i Norrland, dvs. i samma ärende. Det svar jag då fick var att det material som tagits fram inte var definitivt färdigställt utan skulle diskuteras vidare i hälso- och sjukvårdsberedningen, vars ordförande är statsministern. Den diskussionen är tydligen inte avslutad ännu. Det hette att regeringen skulle se vilka åtgärder som skulle vidtas.

Den 11 maj behandlade riksdagen motioner, bl.a. från folkpartiet och undertecknade av mig, om en utökning av studerandeantalet i läkarutbildningen i Umeå. Ni socialdemokrater gick emot folkpartiets förslag om att utöka antalet platser i Umeå med 20 nya.

Snart har år 1988 runnit i väg utan att regeringen vidtagit några som helst åtgärder för att vare sig på kort eller lång sikt häva den rådande läkarbristen i Norrland. Gertrud Sigurdsen var i mars t.o.m. så orädd, ja, nästan heroisk, vill jag säga, att hon ansåg att förslaget om att utöka läkarstuderandeantalet i Umeå inte skulle avhjälpa den akuta situationen.

Nej, men då varken akuta eller långsiktiga medel tas fram för att man skall kunna komma till rätta med vakansläget, förvärras ju situationen. Regeringen är tomhänt även nu, som framgår av dagens svar.

Statsrådet hänvisar till beredningen inom regeringskansliet. Får jag då fråga: Vad är syftet? Är det att utöka antalet läkarutbildningsplatser i Umeå? Vilken uppfattning har socialministern själv som landets högsta bas för sjukvården? Säg ja eller nej! Jag vill ha ett besked i dag. Finns det en reell vilja att förbättra läkarsituationen i Norrland?

Statsrådet säger också att det har tillsatts en arbetsgrupp med representanter för socialdepartementet, socialstyrelsen och Landstingsförbundet. Hon talar i dunkla ordalag om vissa styrmedel. Ja, vi *har* upplevt styrmedel tidigare i form av Dagmaruppgörelsen – som inte gav en enda läkare, törs jag säga, till de områden där det finns läkarvakanser.

Vilka direktiv har nu den tillsatta arbetsgruppen fått? Jag vill att statsrådet lättar på förlåten i det avseendet.

Sist i svaret i dag nämns att ett arbete pågår inom regeringens egen hälso- och sjukvårdsberedning, som sammanträder i mars 1989. Det tycks vara långt mellan ord och handling. Ändå ansåg socialministern i mars att det inte behövdes några fler utredningar. Det sade hon i den debatt som vi då hade.

Ja, statsrådet, vi är överens på en punkt, nämligen om att vakanserna totalt ökar i landet. Men jag vill då påpeka att vakansläget i Norrlandslänen är det sämsta i hela landet och synes så förbli, om inga åtgärder vidtages för att få

fler utbildade läkare. 1987 hade samtliga län utom Västernorrlands län vakanstal som betydligt översteg riksgenomsnittet på 9,7 %. I Norrbottens län var 20,2 % av det totala antalet befattningar helt vakanta. I Västernorrland var cirka en tredjedel av distriktsläkartjänsterna vakanta eller vikariebesatta våren 1988.

I Västerbotten – närmare bestämt i Lycksele, ett av sjukvårdsdistrikten i länet – var 57 % av distriktsläkartjänsterna utan ordinarie befattningshavare i oktober 1988. I Skellefteådistriktet var motsvarande siffra 41 %. I Norrbottens län var ca 40 % av distriktsläkartjänsterna obesatta eller vikariebesatta. Inom den slutna vården är problemen störst inom psykiatri, röntgen och anestesi samt när det gäller laboratorietjänsterna.

Fru talman! Dessutom föreligger det stora svårigheter när det gäller att tillsätta AT-blocken. 1987 var 21 % av blocken tomma – vilket skall jämföras med 8 % som gäller för landet totalt. En ond cirkel uppstår med vakanta distriktsläkartjänster. Det går inte att tillsätta AT-blocken.

Norrlandslandstingen har försökt att täppa till vakanserna genom särskilda rekryteringskampanjer, läkarstafetter m.m. Jag har själv medverkat i detta sammanhang som aktiv inom Umeå sjukvårdsdistrikt. Landstingen i norr lägger årligen ut 20 milj. kr. på sådana här åtgärder, som enbart är plåster på såren. De råder inte bot på krisen. Vad som saknas i dagens hälso- och sjukvårdspolitik – där regeringen har det yttersta ansvaret – är en balans mellan efterfrågan och tillgång.

Socialminister Gertrud Sigurdsen, det finns nu tillräckligt med material, liksom det fanns i mars månad, för att man skall kunna besluta om en utökning med 20 nya platser i Umeå. Enligt beräkningar skulle det kosta 15 milj. kr. Men jämför den kostnaden med de 20 milj. kr. som landstingen nu måste lägga ut för tillfälliga – bristfälliga, skulle jag vilja säga – lösningar!

Om inte nämnda åtgärder vidtas, får vi en fortsättning på sveket mot norrlänningarna och mot hälso- och sjukvårdens portalparagraf om sjukvård på lika villkor. Regeringen bär ansvaret. Till sist ytterligare en fråga: Vilken målsättning har statsrådet för hälso- och sjukvården? Är målsättningen att undanröja de ekonomiska, geografiska eller sociala hinder som nu gör det svårare för människor att få en omsorgsfull sjukvård?

Anf. 26 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Fru talman! Ulla Orring ansåg att mitt interpellationssvar var magert och innehållslöst. Därför lyssnade jag med intresse på Ulla Orring för att höra vilka geniala förslag hon skulle komma med för att vi skulle kunna klara det här akuta behovet. Alla är vi ju medvetna om att det är ett akut behov i många delar av vårt land.

När det gäller utökningen av läkarutbildningen i Umeå får jag svara som tidigare statsråd har gjort i interpellationsdebatter här: Det som breds i regeringkansliet och som är föremål för behandling inför budgetpropositionen i januari kan vi inte ge några besked om nu.

Regeringen har en vilja att förbättra läget vad gäller läkarförsörjningen i Norrlandslänen och andra län. Vi har tagit olika initiativ för att komma till rätta med den saken. Men det finns inga geniala lösningar på hur vi snabbt kan klara av det här.

Det finns tillräckligt med material, säger Ulla Orring. Ja, men det finns inte tillräckligt med fysiska personer, som kan besätta de här läkartjänsterna.

När det gäller arbetsgruppen som skall se på metoder för andra styrmedel-ekonomiska styrmedel etc. – vill jag framhålla att detta skall kopplas till de diskussioner som pågår om läkarnas specialistutbildning, vilken är föremål för propositionsskrivning i socialdepartementet. Vad jag härutöver kan säga om det som man arbetar med för att kanske snabbt kunna få fram ytterligare läkare är att man kan se på vilka möjligheter det finns att rekrytera läkare från andra länder där det är läkaröverskott. I Danmark har man läkaröverskott. Vi har en hel del danska läkare här. Det pågår diskussioner med Holland. Holländska läkare har varit här. Det är läkaröverskott i Västtyskland och Italien. Men det här är ju också någonting som inte kan effektueras på en gång. Det handlar ju dels om att se på dessa människors meriter i förhållande till de svenska läkarnas meriter, dels om språkkunskaper och annat. Här pågår alltså ett arbete. Sjukvårdshuvudmännen själva är aktiva.

Invandrарverket har gjort en inventering av våra flyktingläger. Man har tittat på vad som finns där när det gäller människor med sjukvårdsutbildning. Projektet kallas "snabbare i arbete för flyktingar med medicinska yrken". Man har funnit ett tiotal läkare och ett tiotal sjuksköterskor. Man har också funnit medicinsk-tekniska assistenter och sjukgymnaster. Nu arbetar man med att försöka påskynda den här processen. Det handlar ju dels om språk, dels om yrkesträning för att få dessa flyktingar i yrkesverksamhet.

Jag vet att man exempelvis i Östergötlands läns landsting har varit mycket aktiv i detta sammanhang och att man har samarbetat med länsarbetsnämnden och landstingen.

På olika sätt försöker vi alltså vidta sådana åtgärder som snabbare än en eventuell utökning av läkarutbildningen i Umeå skulle kunna medverka till en förbättring. Jag förmodar att Ulla Orring ännu inte har sagt sitt i dagens debatt. Kanske Ulla Orring har några förslag som innebär att vi snabbt och åtminstone på sikt kan få en förbättring av läget när det gäller läkarförsörjningen.

Anf. 27 ULLA ORRING (fp):

Fru talman! Statsrådet säger att det inte finns tillräckligt med fysiska personer. Men det är ju vad interpellationen handlar om. Det gäller alltså att få fram fler fysiska personer som kan söka de vakanta läkartjänsterna i Norrland, även i Norrlands inland.

Statsrådet förhindrar ju att det kommer till fler läkare, eftersom man fördröjer ett väntat beslut om en utökning av läkarutbildningen med 20 nya platser. Det här är ingen nyhet. Det har gjorts ett otal uppvaktningar och utredningar från Landstingsförbundet, från samverkansnämnden i norra regionen och från socialstyrelsen i denna fråga. Men regeringen kan inte besluta sig. Vi vet ännu inte vilket beslut man kommer att fatta. Statsrådet anger inte heller själv någon färdriktning i frågan, så vi svävar fortfarande i ovisshet.

Statsrådet tar också upp frågan om flyktingläger. Men den socialdemokratiska regeringen vill inte att dessa människor skall få arbeta. Det är vad det har handlat om under dessa år. Regeringen har här haft en dålig beredskap.

Prot. 1988/89:18
7 november 1988

Om läkarlinjen vid universitetet i Umeå

Regeringen har känt till avgången från läkaryrket, att det tar allt längre tid för de läkarstuderande att bli färdiga med sin utbildning och att fler tar deltidspension, bl.a. på grund av utbrändhet. Regeringen har inte, med det underlag den har haft, kunnat planera en utökning av läkarutbildningen i Umeå.

Jag frågar statsrådet än en gång: Vad finns det för målsättning för hälso- och sjukvårdspolitiken i vårt land? Skall samma målsättning gälla för Norrlandslänens invånare som för invånarna i övriga delar av landet? Jag tycker inte att jag har fått ett svar från statsrådet i dag.

Anf. 28 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Fru talman! Ja, det behövs fler fysiska personer, men om vi skall vänta på 20 nya platser i läkarutbildningen kommer det att ta mellan 5 ½ och 7 år till. Regeringens ambition är att få fysiska personer på de vakanta tjänsterna i Norrlandslänen tidigare än så.

Regeringen arbetar inte mot att människor som sitter i flyktingläger skall komma ut i arbete, snarare tvärtom. De som sitter i ett flyktingläger har arbets- och uppehållstillstånd. De asylsökande, som ännu inte har fått besked om de får stanna i landet skall naturligtvis inte ut i arbete. Det finns många människor i våra flyktingläger som har uppehålls- och arbetstillstånd, och dem är det angeläget att få ut i arbete. Visar det sig nu att det finns sjukvårdskunnig personal, t. ex. läkare, i flyktinglägren skall vi naturligtvis anstränga oss – och det är vad vi gör – för att få ut dem i verksamheten.

Anf. 29 ULLA ORRING (fp):

Fru talman! Statsrådet säger att regeringen vill arbeta för att få ut fler läkare snabbare än de 6–7 år som det tar att få färdiga läkare från utbildningen. Men det har inte kommit några sådana förslag från regeringen under senare år.

De asylsökande får ibland vänta tre år innan de får uppehållstillstånd. Hanteringen har varit mycket långsam.

Många svenskar som har velat utbilda sig här i landet har varit tvungna att söka sig utomlands för att få sin utbildning. Det har gått så långt att det t.o.m. finns planer på att upprätta kliniker utomlands för vissa operationer, därför att man i detta land inte hinner med den sjukvård som behövs.

Jag konstaterar att regeringen inte har följt med den aktuella utvecklingen, utan helt och hållet har struntat i norrlänningarnas berättigade krav på att även de skall få ha en distriktsläkare på sin läkarstation och få kontinuitet i vården.

Statsrådet upprepar nästan exakt de ord som hon använde i mars månad då jag framställde min tidigare interpellation till henne. Det finns alltså ännu inte något förslag från regeringen. Det går ytterligare ett år, och det dröjer ytterligare flera år innan de vakanta läkartjänsterna i Norrland kan tillsättas.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 30 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Fru talman! Karin Israelsson har frågat mig vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att förhindra en ökning av antalet aborter och då främst tonårsaborter.

Gullan Lindblad har frågat vilka åtgärder jag ämnar vidta med anledning av de oroande höga abortsiffrorna och om jag är beredd att tillsätta en ny abortutredning.

Elisabeth Persson har frågat om jag har förslag till åtgärder för att minska antalet tonårsaborter.

Jag besvarar interpellationen och frågorna i ett sammanhang.

Liksom frågeställarna har jag med oro noterat att antalet aborter ökat. Ökningen gäller främst åldersgruppen 20–24 år, men även antalet tonårsaborter har stigit. Sedan år 1975 följer socialstyrelsen utvecklingen av antalet aborter i landet detaljerat. Antalet uppgick år 1975 till 32 500. Därefter steg antalet fram till år 1980, för att under den därpå följande femårsperioden sjunka. År 1986 vände trenden och är nu stigande. Föregående år uppgick antalet aborter till 34 700, vilket i stort sett är lika många som år 1980. Abortfrekvensen per 1 000 kvinnor i åldern 15–44 år har på motsvarande sätt först stigit för att sedan sjunka och åter börja öka.

Det är inte bara antalet aborter som har ökat utan även antalet födda barn. Om man ställer antalet aborter i relation till antalet graviditeter finner man en något mera gynnsam utveckling. Från år 1975 till år 1987 var ökningen av det totala antalet aborter 7 %, medan det i relation till graviditeterna var 4 %. Även om denna ökning är lägre är det naturligtvis ändå oroande att antalet aborter börjat öka.

Efter år 1975 har vissa förändringar i abortmönstret inträffat. Mycket påtaglig är den kraftiga minskningen i abortfrekvens bland tonåringar fram till år 1983. I denna grupp minskade under perioden antalet aborter med en fjärdedel. Trenden har därefter brutits. Den ökning som noterats efter år 1985 gäller hela åldersgruppen under 35 år men är särskilt uttalad bland yngre kvinnor.

Frekvensen varierar i hög grad mellan olika delar av landet. I storstadsområdena ligger den genomgående högt. Trenden mot en ökad abortfrekvens är tyvärr densamma i hela landet.

Den ökande abortfrekvensen kan ha flera orsaker. En torde vara att användningen av p-piller har minskat. Benägenheten att använda p-piller har ett klart samband med den debatt om riskerna med att använda dessa medel som till och från förs och som självfallet kan medföra osäkerhet och rädsla för biverkningar.

I samband med att abortlagen trädde i kraft år 1975 förstärktes preventivmedelsrådgivning och andra förebyggande insatser. Lokalt genomfördes också särskilda projekt med mycket gott resultat. Genom det välkända Gotlandsförsöket lyckades man t.ex. minska antalet aborter starkt och halvera antalet tonårsaborter. Efter att försöket avslutats har dock antalet stigit igen.

Erfarenheten visar att förebyggande arbete måste bedrivas kontinuerligt. Utvecklingen inom området måste följas och analyseras. Socialstyrelsens statistik visar att en ökande andel av de tonåringar som låter göra abort har genomgått tidigare ingrepp av samma slag. Det är naturligtvis angeläget att utvärdera såväl orsaker till detta förhållande som omfattning av det för att kunna angripa problemet. Det tillkommer också hela tiden nya ungdomar och ny personal liksom nya preventivmetoder, vilket medför behov av återkommande aktiviteter. Därtill kan den epidemiologiska situationen förändras. Framför allt har det arbete som bedrivs lokalt stor betydelse. Detta är en uppgift för de enskilda sjukvårdshuvudmännen och bör utformas med hänsyn till de behov och förutsättningar som råder i varje enskilt område.

Socialstyrelsen har helt nyligen utarbetat en rapport med förslag till åtgärder för att minska antalet aborter i landet. I denna föreslås en ökad satsning på information, både allmän och riktad till ungdomar.

Jag anser inte att det finns anledning att göra ändringar i abortlagen med syfte att minska abortfrekvensen och ser således inte detta vara skäl att tillsätta en ny abortutredning. Däremot delar jag socialstyrelsens uppfattning att informationsverksamheten bör intensifieras. Jag vill också understryka betydelsen av en helhetssyn, där risken för sexuellt överförbara sjukdomar vägs in i det abortförebyggande arbetet. Jag är övertygad om att sjukvårdshuvudmännen vidtar lämpliga åtgärder med anledning av den kunskap på området som under senare tid blivit tillgänglig, och jag kommer med uppmärksamhet att följa den fortsatta utvecklingen.

Anf. 31 KARIN ISRAELSSON (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka för svaret på min interpellation. Tyvärr gav svaret inte något besked om huruvida regeringen ämnar vidta någon särskild åtgärd för att minska antalet tonårsaborter. Svaret lämnar över ansvaret till socialstyrelsen och möjligtvis till sjukvårdshuvudmännen. Jag tycker att svaret tyder på att regeringen vill frångå sig sitt ansvar för nuvarande förhållande.

Tonårsaborterna sjönk under de första åren efter det att den nya abortlagen trätt i kraft. Det talar för att de åtgärder som då vidtog var av den arten att de verkade i abortförbyggande syfte.

Gotlandsprojektet gav impulser till många landsting och kommuner, som visade att ett aktivt arbete gav resultat. Detta arbete har numera avtagit. Redan 1980 års abortkommitté visade på brister som kunde leda till ett ökat antal aborter. Tyvärr har de förslag som då utvecklades inte tagits på allvar, och det har resulterat i det förhållande vi ser i dag. Aborttalen visar på en ökning som är mer än oroväckande. Redan de aborttal vi tidigare noterat har oroad oss.

Tonåringarnas situation visar att vi inte längre med stolthet kan anse att Sverige är bäst på att förebygga aborter i dessa åldersgrupper. Vad som, förutom att antalet aborter ökat, är mer noterbart är att antalet reaborter också ökar. Allt fler tonårsflickor genomgår alltså abort för andra och tredje gången. Det är inte acceptabelt. Detta förhållande måste närmare analyseras.

Jag vill nämna några orsaker som kan ha spelat in. Läkemedelsrabatteringen har under de senaste åren förändrats. För att man skall kunna köpa ut ett års förbrukning av p-piller måste recept lämnas in var tredje månad, och det kostar per år ca 260 kr. att erhålla p-piller. Det kan för rätt många flickor vara dels så att de inte kommer ihåg att hämta ut sina piller, dels så att de inte har pengar som täcker till p-pillerkostnaden. För kvinnor som har fött barn är spiralen som preventivmetod gratis.

Enligt de rapporter jag fått från barnmorskor som är verksamma med preventivmedelsrådgivning spelar det tydligen en inte försumbar roll att p-pillrens åtkomlighet har minskat. Naturligtvis skall p-piller inte förskrivas innan undersökning och rådgivning visar att det är ett lämpligt preventivmedel. Jag vet att HIV-aids-debatten medfört att kondomen förts fram som det enda säkra skyddet. Så är fallet när det gäller att skydda sig mot de sexuellt överförbara sjukdomarna, som nu sprids.

För tonåringarna är situationen problemylld. I en tonårsrelation är det ofta svårt, på grund av blygsel och dålig kontakt mellan parterna, att diskutera preventivmetod. Ofta sker sexdebuten i samband med någon fest, där även ölkonsumtion förekommer, vilket bidrar till att omdömet nedsätts. Det finns dessutom en tendens att överlåta preventivansvaret på kvinnan. Det gäller inte bara tonåringar. Tyvärr har då kondom som skyddsmedel inte visat sig vara tillräckligt, och det kan även ha bidragit till att antalet aborter har ökat.

För det förebyggande arbetet med sex- och samlevnadsundervisning finns inte längre de resurser som fanns tillgängliga i mitten av 70-talet. Det har nog en del i skulden till att situationen nu visar på ett ökat antal tonårsaborter. Över huvud taget har satsningarna på det förebyggande arbetet alltmer skjutits i bakgrunden. Det gäller öppettider för preventivmedelsrådgivning, det gäller insatserna i skolorna, det gäller tillgången till projektmedel för särskilda insatser. Jag vill nog påstå att regeringens intresse för dessa frågor har varit synnerligen ljumt. Nu ser vi resultatet av det.

Jag kan även inse att hotet från HIV-aids har varit överskuggande under de senaste åren. Det kunde ha lett till samordnade insatser, som samtidigt skulle ha inneburit ökade medel till abortförebyggande arbete. En bred sex- och samlevnadsundervisning skulle ha kunnat samordnas, så att hela spektrumet av förebyggande insatser hade rymts. Men sådana projekt har saknats. I stället har annonser, affischer och broschyrer producerats, samtidigt som barnmorskorna och läkarna på STD-mottagningarna kämpat med minskande resurser och med minskat intresse för deras arbete.

När nu ersättningen för de besök som sker på ungdomsmottagningarna skall komma direkt från sjukvårdshuvudmännen, är det bara en förhoppning att det inte skall innebära att mindre resurser går till den förebyggande verksamheten. Vi saknar också insikt om hur de pengar som anslagits till förebyggande insatser används när det gäller fördelningen till abortförebyggande arbete. Det vore intressant att se om användningssättet avspeglar sig i de regionala abortsiffrorna. Är det inte dags att utse 1990 års abortkommitté, inte för att ändra abortlagen, men för att se över abortutvecklingen?

Tillgänglig statistik visar en markant ökning av reaborter, samtidigt som det sker en minskning av aborter bland kvinnor utan tidigare abortingrepp.

Sålunda har procenten kvinnor med minst en tidigare abort ökat från 16,3 % år 1975 till 32,2 % år 1987. För tonåringar har ökningen sedan 1984 varit från 11 % till ca 18 % år 1987. Detta ger anledning till eftertanke och visar att bilden kanske inte är så enkel att tyda.

En fråga man får lov att ställa är vad det är som brister, när allt fler kvinnor kommer för att få abort då de nyligen gått igenom en sådan. Klarar samhället inte av att ge dessa kvinnor, och i vissa fall deras partner, ett bra omhändertagande i samband med abortrådgivningen? 1980 års abortkommitté gav exempel på hur olika mottagandet och behandlingen av abortsökande var i vårt land. De mest belastade sjukhusen hade inte resurser till samtal och uppföljande arbete, men även på mindre sjukhus gavs inte tillräckliga resurser för detta viktiga arbete.

Vi vet att barnmorskornas arbetssituation sedan dess har förändrats. Det ökade antalet barnafödslar tar deras tid, cytologprovtagningar skall genomföras, HIV-aids-provtagningar skall ske och information skall lämnas till alla blivande mödrar. Detta har tagit tid från de förebyggande insatserna.

Finns det inte anledning att anslå nya projektpengar? Jag vill fråga socialministern om regeringen i årets budgetberedning inte är beredd att anslå en större del ekonomiska medel dels till socialstyrelsen, dels till sjukvårdshuvudmännen för förebyggande arbete. Vi vet väldigt litet om situationen. Vad betyder t.ex. bostadsbristen för abortutvecklingen? Jag vill också fråga om socialministern är beredd att initiera en förändring av läkemedelsrabatteringen så att p-piller kostnadsfritt förskrivs till tonårsflickor.

Anf. 32 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Även jag ber att få tacka för svaret på min fråga.

Jag saknar, liksom Karin Israelsson, tyvärr socialministerns egna åsikter. Det är socialstyrelsens rapport som nu i huvudsak har redovisats. En sak torde vi vara överens om, nämligen att vi alla är oroade över ökningen av aborterna, speciellt det tilltagande antalet tonårsaborter som sker, och att olika åtgärder måste sättas in för att vända denna trend. Särskilt oroande är det att fler tonåringar upp till 19 år gör flera aborter, och att de unga flickorna dessutom är utsatta för stora smittorisker, t.ex. av klamydia och kondylom.

Socialministern säger nu i sitt svar att det inte bara är antalet aborter som har ökat, utan också antalet födda barn. Detta är dock en klen tröst, fru socialminister, eftersom ökningarna i födelsetal och i antalet aborter berör helt olika kvinnopopulationer. Födelsetalet stiger framför allt i åldrarna 25–40 år, men aborterna ökar främst bland tonåringar och yngre kvinnor. Detta framgår också av den rapport som gjorts av socialstyrelsen, och som socialministern hänvisar till.

I anledning av detta vill jag emellertid ställa frågan: Vad kan vi göra för att fler unga flickor, som blir gravida, trots allt skall välja att föda sitt barn? Den diskussionen finns över huvud taget inte med i socialstyrelsens rapport och inte heller i socialministerns svar. Det bör faktiskt vara en huvuduppgift för ett välfärdssamhälle, som jag ser det, att en kvinna skall våga och vilja framföda sitt barn även om det kommer vid en oönskad tidpunkt. Varje aborterat foster måste uppfattas som ett misslyckande för ett välfärdssamhäl-

le. Delar socialministern min syn i den frågan?

För övrigt kan jag i stora delar ansluta mig till de tankegångar som socialministern för fram, särskilt att ett förebyggande arbete måste bedrivas kontinuerligt. Man måste i det sammanhanget fråga sig, varför ökningen av antalet aborter skett efter 1985. Är det så att införandet av Dagmarsystemet helt enkelt inneburit en försämrad preventivmedelsrådgivning? Tidigare kunde ju specialdestinerade medel utgå just till förebyggande åtgärder, men sedan har ersättningen till landstingen utgått i form av en schablonsumma. Man kan faktiskt ana sådana tankegångar i socialstyrelsens redovisning.

Socialministern sätter mycket stor tilltro till att de olika landstingen kommer att vidta lämpliga åtgärder med anledning av de ökande abortsiffrorna. Jag önskar att jag kunde vara lika troviss på den punkten. I dag bedrivs abortförebyggande verksamhet enligt den s.k. Gotlandsmodellen i endast åtta landsting. Storstäderna saknar t.ex. helt samordnade abortförebyggande insatser.

Hur orolig är socialministern egentligen? Vi har nu abortsiffror som motsvarar 60-talets nivå och vi vet att var tredje aborterad tonåring har haft 1–3 aborter tidigare.

Socialstyrelsen säger att denna utveckling måste analyseras ytterligare. Riksdagen har på senare år diskuterat abortfrågorna, bl.a. vad gäller de sena aborterna. Tyvärr visade sig regeringen i det sammanhanget så ointresserad av att över huvud taget ta upp abortlagen till prövning att socialutskottet i oktober 1987 för andra gången fick begära att regeringen skulle ge tilläggsdirektiv till utredningen om det ofödda barnet. Först våren 1988 överlämnades socialutskottets betänkande från oktober 1986 till utredningen. Socialministern må ursäkta, men jag finner varken oron för arbetssituationen eller respekten för riksdagen särskilt utpräglad.

Jag vill fråga socialministern: På vilket sätt skall landstingen nu stimuleras till ökade informativa och förebyggande åtgärder? Kommer specialdestinerade medel att utgå?

Jag är besviken över att socialministern helt avfärdar min fråga om en ny abortutredning – en fråga som också Karin Israelsson var inne på. Jag har i min fråga inte ställt kravet om en ändring av abortlagen. Men anser inte socialministern att det vore av värde om ledamöter i en parlamentarisk församling förutsättningslöst slog sina kloka huvuden ihop i en så allvarlig samhällsmedicinsk fråga som denna?

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 33 ELISABETH PERSSON (vpk):

Herr talman! Även jag vill tacka socialministern för svaret på min fråga.

Tydligt är att frågeställarna, interpellanten och socialministern är överens om att åtgärder måste till för att få ner det ökande antalet ofrivilliga graviditeter och aborter, framför allt tonårsaborterna.

En abort är en nödlösning och innebär alltid en stark psykisk påfrestning för en kvinna. Särskilt gäller detta unga kvinnor på tröskeln till sitt vuxenliv, och jag anser att dessa unga kvinnor är värda att få all den hjälp, det stöd och

den undervisning som behövs för att de skall kunna gå in i sitt vuxenliv med andra erfarenheter av sexualitet och samlevnad än vad en eller flera tidiga aborter innebär. Det är alltså mycket angeläget att försöka finna orsakerna till den ökande abortfrekvensen.

Socialministern menar att en anledning kan vara att användningen av p-piller har minskat och att detta hänger samman med den debatt om riskerna vid p-pilleranvändning som förekommer av och till i massmedia och i annan debatt. Detta spelar säkert en viss roll. Men än viktigare tror jag det är att preventivmedelsrådgivning och sexualitets- och samlevnadsundervisning över huvud taget är klart eftersatta och icke prioriterade områden inom hälso- och sjukvården.

Ungdomsmottagningar finns inte i alla kommuner, och där de finns fungerar de mycket olika. Det är stora skillnader i kvaliteten på rådgivningen och vad beträffar öppethållandetider osv. Det krävs också ett ganska stort mått av företagsamhet hos ungdomarna att söka upp ungdomsmottagningarna för att där komma i åtnjutande av den hjälp som kan ges. Ungdomsmottagningarna behövs, de behöver byggas ut och de bör ges betydligt större resurser än de har i dag.

Men det är också viktigt att satsa på att möta ungdomarna där vi verkligen kan nå alla, framför allt genom skolan. Vi måste se till att få en utbyggd och väl fungerande sex- och samlevnadsundervisning inom skolans ram, där barnmorskor och gynekologer samarbetar med skolkuratorer och lärare för att ge ungdomarna alla de kunskaper som de behöver för att undvika ofrivilliga graviditeter och efterföljande aborter. Genom sådan skolundervisning kan också information om HIV, aids och andra sexuellt överförda sjukdomar nå ut till alla ungdomar.

HIV- och aidsinformation är i sig viktig och angelägen men den får inte innebära att den vanliga preventivmedelsrådgivningen får stå tillbaka. Jag delar Karin Israelssons oro för att så kan vara fallet. Frågan är om inte just detta hänt och att en av anledningarna till det ökade antalet ofrivilliga graviditeter och aborter just är att HIV- och aidsinformationen har tagit överhanden över den vanliga preventivmedelsrådgivningen. Budskapet till ungdomarna har varit att använda kondom för att skydda sig mot HIV-smitta, och därvid har man stannat. Hur man skall använda kondom är en kunskap som kanske t.o.m. har gått förlorad under en generation av p-pillerätande kvinnor. Det är kunskaper som på nytt måste tillföras ungdomarna. Varje ungdomskull måste få sådan undervisning.

Nu påpekar socialministern att socialstyrelsen har utarbetat en rapport med förslag till åtgärder för att minska antalet aborter i landet, och socialministern säger sig också vara positiv till att informationsverksamheten intensifieras. Men samtidigt säger sig socialministern vara övertygad om att sjukvårdshuvudmännen kommer att vidta lämpliga åtgärder. Tyvärr är jag inte alls övertygad om att sjukvårdshuvudmännen kommer att göra något åt ökningen av tonårsaborterna. Förebyggande verksamhet som främst gagnar unga kvinnor och vars resultat i bästa fall ger utslag i statistiken om några år är nog inte sådant som lyfts fram i hälso- och sjukvårdsbudgetarna nu i november eller inför planeringen av flerårsarbeten osv. Därför är det så väldigt viktigt att socialministerns intresse för dessa frågor resulterar i

konkreta förslag till åtgärder. Vi måste diskutera vad vi kan göra åt de ofrivilliga tonårsgraviditeterna med efterföljande aborter.

Gratis preventivmedel, satsning på forskning om ofarliga p-piller och rejäla resurser för utbyggd sex- och samlevnadsundervisning för ungdomar är några förslag. Är socialministern beredd att stödja sådana åtgärder?

Anf. 34 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Regeringen frånsäger sig inte sitt ansvar, Karin Israelsson.

Gullan Lindblad säger att hon inte kan se att jag känner oro inför utvecklingen utan att jag bara hänvisar till socialstyrelsen. Då har Gullan Lindblad läst interpellationssvaret dåligt. På första sidan i det utdelade svaret säger jag: "Liksom frågeställarna har jag med oro noterat att antalet aborter ökat."

På s. 3, sista stycket, säger jag att jag delar socialstyrelsens uppfattning att informationsverksamheten bör intensifieras. Jag säger också där, och det vill jag upprepa, att jag understryker "betydelsen av en helhetssyn där risken för sexuellt överförbara sjukdomar vägs in i det abortförebyggande arbetet." Jag ser lika allvarligt på denna utveckling som socialstyrelsen gör och som interpellanten och frågeställarna gör.

Läkemedelsrabatteringen har tagits upp, men vi har ingen undersökning som direkt visar hur den har påverkat p-pillerförbrukningen. Användningskurvan hade redan tidigare planat ut och börjat vända nedåt, så det är inte säkert att ändringen av rabatteringen har påverkat situationen särskilt mycket. Om man betänker att kostnaden för den enskilde trots det ändrade prissystemet begränsar sig till ungefär 25 kr. per månad är det inte sannolikt att ändringen har haft någon större inverkan på utvecklingen.

Karin Israelsson berörde också frågor som gäller den budget som skall läggas fram i januari. Av de skäl som andra statsråd angivit tidigare i debatten i dag kan jag inte ge svar på dem. Däremot kan jag säga att om det visar sig att preventivmedelsrådgivningen har haft en nedgång ute i landstingen sedan vi hade det specialdestinerade bidraget är jag naturligtvis beredd att vid nästa Dagmaröverläggning, som börjar i februari, ta upp diskussioner med Landstingsförbundet och med landstingen om den här frågan för att se om det är nödvändigt att återinföra ett specialdestinerat bidrag.

Gullan Lindblad frågade vidare: Vad kan vi göra för att fler kvinnor skall välja att föda barn, vilket naturligtvis – jag delar den uppfattningen – måste vara det allra viktigaste. Samhället gör olika insatser på det familjepolitiska området för att stödja barnfamiljer. Vi har barnbidragen, vi har möjligheten att bygga ut barnomsorgen, där regeringen strävar efter att vi år 1991 skall ha full behovstäckning, vi har en föräldraförsäkring som vi vill bygga ut för att göra det möjligt för föräldrar att vara hemma hos sina barn en längre tid. Statsbidragen till barnomsorgen har ju varit föremål för förslag om nedskärningar från de borgerliga partierna. Förslaget om en utbyggnad av föräldraförsäkringen, som ger möjligheter till ersättning för inkomstbortfall, har de borgerliga partierna inte stött. Men jag håller helt med om att det behövs aktiva insatser på familjepolitikens område för att fler kvinnor skall ha möjlighet att föda sina barn och ta hand om dem. Men då måste man, Gullan Lindblad, vara mer generös när det gäller familjepolitiken.

Varken Gullan Lindblad eller Elisabeth Persson tror på landstingen. Jag tror att landstingen när den här rapporten från socialstyrelsen nu kommer – den har ju ännu inte kommit ut i trycket: jag har en preliminär upplaga – också måste ta till sig den kunskap som finns när det gäller denna utveckling.

Elisabeth Persson! Landsting ser ofta krasst ekonomiskt på sin verksamhet. Låt oss ta med också den aspekten i den här debatten, som i övrigt förs från humanitära och mänskliga utgångspunkter! Jag tror att landstingen måste inse att det också ekonomiskt lönar sig att göra förebyggande insatser i det här sammanhanget.

Socialstyrelsen har i sin rapport många bra förslag som gäller information och olika slags insatser. Vi skall naturligtvis från regeringens sida studera de förslagen för att se vilka åtgärder som skall vidtas. Jag vill än en gång säga att jag delar oron inför den här utvecklingen. På den punkten är jag enig med socialstyrelsen, interpellanten och frågeställarna.

Anf. 35 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Det var bra att socialministern gjorde det klarläggandet, som ju innebar vissa löften för framtiden och som gav mer än vad interpellationssvaret gav oss som har frågat. Det finns då alltså anledning att vänta sig att man under Dagmaröverenskommelsens täckmantel skall kunna diskutera specialdestinerade medel. Men innan man kan göra det antar jag att det krävs en kunskap från båda parter sida om förhållandena ute i landstingen. Förhoppningsvis kan man få fram ett sådant material snabbt, men jag tvivlar kanske på det.

Jag frågade också vad aidsdelegationens pengar har kunnat användas till. Jag har inte fått något svar på varför man inte för dem har använt de kanaler som i dag fungerar – det handlar alltså om den sex- och samlevnadsundervisning som sker i skolan, och det handlar om de preventivmedelsmottagningar som finns och som skulle ha behövt förstärkta resurser; de skulle ha gjort ett mycket bra arbete även när det gäller att förebygga spridning av HIV- och aidssmitta.

När det gäller läkemedelsrabatteringen vill jag säga att i varje fall de barnmorskor som träffar de här tonåringarna i deras abortsituation påstår – det är tyvärr inte belagt i någon större undersökning – att det har en viss betydelse att de inte klarar av vad som behövs av planering. De har ibland inte recept som är aktuella när p-pillren tar slut, och de har i vissa fall av ekonomiska skäl inte möjlighet att lösa ut p-pillren. Det är liksom inte mest aktuellt för den här gruppen av ungdomar. Det vore viktigt att få situationen också i de här hänseendena analyserad och utredd.

Sedan vet vi att just p-pilleranvändningen är avhängig av hur debatten om biverkningarna förs. Man har tidigare kunnat hänföra ett ökat antal aborter till en sådan debatt, inte minst i press och massmedia.

Det behövs klara riktlinjer också från den högsta myndigheten, socialdepartementet, som handhar pengarna, om vad som enligt dess mening skall göras för de medel som anslås. Vi ställer stora förhoppningar på att socialministern verkligen tar tag i det här och ser till att medlen kanaliseras till det de är avsedda för, nämligen det abortförebyggande arbetet. Jag behöver kanske inte påpeka att vi – alla vi tre som finns med i den här

debatten i dag, antar jag, och även många andra – kommer att följa det arbetet med stort intresse.

Prot. 1988/89:18
7 november 1988

*Om det ökande antalet
aborter*

Anf. 36 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Vi kanske inte skall strida om vem som är mest orolig – jag tycker mig finna ett större engagemang hos socialministern nu än jag gjorde i själva svaret, och det är bra.

Det är viktigt att vi ställer oss frågan: Vad kan vi göra? Vad jag saknade i svaret var litet mer konkreta åtgärder, men vi har nu fått en del kompletteringar av svaret. Tyvärr litar jag inte på huvudmännens stora aktivitet i de här frågorna. Som Elisabeth Persson också sade tror jag tyvärr inte att man ser det här som en av de viktigaste frågorna när olika angelägna vårdbehov pressar på.

Å andra sidan borde det ligga i landstingens intresse rent ekonomiskt att se närmare på aborterna. De kostade Sverige 145 milj. kr. förra året. Den genomsnittliga kostnaden per abort är 4 500 kr. För att inte tala om vad det kostar en kvinna – både fysiskt och psykiskt – att gå igenom en abort! Men om vi nu ser det rent ekonomiskt önskar man alltså att dessa pengar i stället kunde användas till förebyggande åtgärder – jag tror att vi är överens om det. Jag hoppas att enskilda ledamöter i de olika landstingen pressar på så att någonting händer.

Det är bra att socialministern tar upp den här diskussionen vid Dagmaröverläggningarna. Jag skall inte nu ta upp den debatten, men ett gott råd vill jag ge: Försök då att så småningom återgå till det gamla systemet! Det har ju visat sig att det var bättre.

Socialministern sade att vi moderater – eller de borgerliga över huvud taget – inte är tillräckligt generösa när det gäller familjepolitiken. Jag påstår motsatsen! De borgerliga partierna har på ett konstruktivt sätt föreslagit en långt mer familjevänlig politik än vad regeringen nu så småningom kommer att föreslå. Vi är ju eniga när det gäller föräldraförsäkringen så långt den i dag gäller. Vad det handlar om är ett tillägg till den försäkringen som ger dem de bästa resurserna som redan i dag har det relativt väl beställt. Vårt förslag skulle ge föräldrarna ökad möjlighet att ta hand om sina egna barn och kanske också att tillsammans med skolan bidra med en konstruktiv upplysning t.o.m. om hur man avhåller sig från sexuella förbindelser alltför tidigt i sitt liv. Jag tror att det skulle vara en väl så viktig åtgärd som allt det som samhället kan åstadkomma, även om det är viktigt nog.

Anf. 37 ELISABETH PERSSON (vpk):

Herr talman! Det är viktigt med gratis preventivmedel, socialministern, framför allt för de 15–16-åringar som det gäller. De 10–40 kr. som vi kanske kan se som en liten kostnad kan för dem vara avgörande. Vänsterpartiet kommunisterna har tidigare krävt gratis preventivmedel, och det kravet står kvar med förnyad aktualitet.

Vidare säger socialministern att landstingen måste inse att det lönar sig med förebyggande verksamhet. Jag vill påstå att det inte finns något landsting som i en kärv ekonomisk situation av sig självt satsar resurser på så verkligt svaga grupper som det här är fråga om. Flickor och pojkar i

15–16-årsåldern kan inte av egen kraft se till att de får den kunskap eller den undervisning som de behöver. De är inte en grupp som kan ställa krav på landstingen att i den här situationen få en väl utbyggd preventivmedelsrådgivning, ungdomsmottagning eller sex- och samlevnadsundervisning. Det går tyvärr inte till så när det gäller pengar till olika ändamål ute i landstingen i dag.

Jag vidhåller att det är oerhört angeläget att de kunskaper som socialstyrelsen har förs ut, som socialministern säger, men också att de följs av konkreta förslag till resursförstärkningar för arbetet på att bringa ned antalet ofrivilliga tonårsgraviditeter med efterföljande aborter.

Anf. 38 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Jag uppfattade inte att Karin Israelsson frågade mig om aidsdelegationens pengar. Till skolorna utbetalas en hel del pengar för undervisning och utbildning när det gäller den här problematiken. Vi fick på aidsdelegationens senaste sammanträde en fyllig redogörelse för verksamheten i Stockholms län och, om jag minns rätt, också i Västerbottens län. Av den framgick att det förekommer en hög aktivitet i form av utbildning av lärare och andra personalkategorier och att man via skolornas sex- och samlevnadsprogram tar upp frågor som riktar sig speciellt till ungdom. Det är en viktig del av aidsdelegationens medel som går till detta.

Elisabeth Persson tror inte på landstingen i det här sammanhanget, och jag kan lova samtliga här att jag i den dialog som vi ofta för med Landstingsförbundet skall bidra till att sprida budskapet i socialstyrelsens rapport att det måste skapas en opinion för att bryta den utveckling som pågår.

Gullan Lindblad! De borgerliga partiernas konstruktiva familjepolitik bestod bl.a. av ett vårdnadsbidrag som skulle ge människor 61 kr. om dagen. Vilken gravid tonårsflicka står i den situationen att hon klarar sig på 61 kr. om dagen? Vad är det för hjälp och stöd till unga mödrar för att de skall kunna föda och ta hand om sina barn? Föräldraförsäkringen är det enda alternativet i detta sammanhang, och vi har föreslagit en utbyggnad av den till 18 månader. Det är, Gullan Lindblad, samma sak med förslagen om nedskärning av statsbidragen till barnomsorgen, vilken ju är en annan förutsättning för att de här unga mödrarna skall kunna föda och ta hand om sina barn. Inte får de någon hjälp av borgerlig familjepolitik.

Anf. 39 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Det är bra om aidsdelegationens pengar till en del har gått också till sex- och samlevnadsundervisningen, men det kunde kanske ha skett på ett annat vis. Jag kan hålla med om att det är lätt att så här efteråt komma med kritik, men det har parallellt byggts upp två samverkande organisationer, på detta område, och det är olyckligt att så har blivit fallet. Det är möjligt att aidsdelegationen skulle ha gjort ett bättre arbete om dess uppgifter hade åvilat något annat organ, eventuellt socialstyrelsen, som lättare hade kunnat samordna detta arbete.

Av socialministerns senaste inlägg framgår att vi tror väldigt mycket när det gäller den föreliggande situationen men att vi vet mycket litet om hur tonårsflickorna egentligen resonerar. Jag tror inte att de i en abortsituation

tänker på att de får föräldraförsäkring under nio månader, särskild föräldraförsäkring under tre månader och sedan kanske ett vårdnadsbidrag, om det blir en borgerlig regering. Det är nog ofta helt andra saker som man funderar på. Jag skulle tro att man i Stockholmsområdet i många fall tänker på att man saknar bostad, och det kan också gälla frågor på det etiska planet. Vad vet vi om tonårsflickors syn på människovärde och andra spörsmål? De etiska delarna av problematiken är inte alls belysta. Det är sådana frågor som vi med vårt krav på tillsättande av en ny abortkommitté syftar till att få undersökta och belysta.

1980 års abortkommitté avlämnade ett betänkande, som blev föremål för behandling i riksdagen. I samband därmed skrev jag en motion med förslag om en kommitté som skulle fortsätta arbetet på området, men förslaget avsågs med hänvisning till att detta så nyligen var genomgången. Men nu har det gått några år, och jag tycker att det finns anledning att fräscha upp denna tanke. De abortsiffror som nu redovisas ger vid handen att vi har alla skäl att vidta också denna åtgärd för att förhindra den utveckling som nu pågår.

Anf. 40 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag konstaterar att socialministern gärna vill tala om andra saker än det som vi egentligen diskuterar. Jag har icke fått något svar på frågan varför socialministern inte vill gå med på en abortutredning. Skulle det inte vara bra om samtliga politiska partier i riksdagen engagerade sig i den här viktiga frågan?

Jag har inte heller fått något tillfredsställande svar på hur landstingen just nu skulle bli benägna att satsa mera på informativa och förebyggande åtgärder. I landstinget i mitt hemlän strider man om huruvida ungdomsmottagningarna skall drivas av distriktsläkare eller av specialister. Jag tror att det i många avseenden förekommer förhållanden av detta slag.

Däremot är det bra att socialministern nu verkligen kommer att trycka på i landstingen och tala om hur viktig denna verksamhet är. Jag tror att det kommer att ha en stor opinionsbildande effekt i landstingen. Vi skall också se till det positiva i detta sammanhang.

När det gäller uppföljande åtgärder och rådgivning efter en abort har socialstyrelsen pekat på att mycket brister i dessa avseenden. Jag skulle vilja att socialministern tar upp också detta i den diskussion som nu skall föras med representanter för landstingen.

Det behövs mycket mera av forskning kring aborter, säger socialstyrelsen. RFSU framhåller att det behövs en bred vetenskaplig undersökning – för närvarande spekulerar vi bara. Det här är väl någonting som regeringen med socialministern i spetsen verkligen skulle kunna initiera. Forskningen ligger ju på regeringens och riksdagens bord. Jag förväntar mig förslag också i den riktningen.

Till sist vill jag returnera frågan om familjepolitiken: Vilken hjälp och vilket stöd har den tonåriga flickan med nuvarande föräldraförsäkring och familjepolitik? Hon är i regel mycket lågt sjukpenningplacerad. I allra värsta fall har hon – vilket är ganska vanligt när det gäller dessa flickor – över huvud taget ingen social trygghet. Hon har med tanke på den socialdemokratiska synen inte heller mycket att vänta sig, om hon vill stanna hemma. Hon vill

kanske ha sitt barn och dessutom ta några dagbarn. Vi vet att ärendet då måste gå ända upp i kammarrätten för att hon över huvud taget skall få rätt att räkna in sina egna barn i barnomsorgen.

Socialdemokraterna anser inte heller att en ung mamma skall kunna få socialbidrag för att vara hemma och sköta det viktiga arbetet med sitt eget barn. Detta kanske vi kan diskutera i ett annat sammanhang. Socialministern torde också mycket väl veta att det i det moderata familjepolitiska programmet finns ett förslag om skatteavdrag som återbäring för dem som har mycket låga inkomster.

Anf. 41 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! När Gullan Lindblad beskyller mig för att diskutera andra saker än dem som behandlas i interpellationen och frågorna vill jag säga att det ju är Gullan Lindblad som har tagit upp frågorna, och jag tycker att det är min skyldighet att besvara dem.

När Karin Israelsson beklagade att aidsdelegationen kommit till och att den finns på så socialdepartementet, i stället för på socialstyrelsen, kan jag bara tala om att det var socialstyrelsens dåvarande chef som kom till socialdepartementet och aktualiserade frågan om bildandet av en aidsdelegation. Man ansåg att det gällde en farsot som det var nödvändigt att ta itu med på politisk nivå. Jag tror att aidsdelegationen har haft stor betydelse när det gällt att samordna olika verk. Det är ju inte bara en fråga för socialstyrelsen. På sikt skall naturligtvis de verk som svarar för vissa verksamheter ta hand om dessa. Som Karin Israelsson så riktigt säger kan det saknas bostad. Det kan finnas många olika orsaker till att man inte kan ta hand om sina barn.

Fortfarande gäller, Gullan Lindblad, att föräldraförsäkringen ger ett bättre stöd. Om barnomsorgen hörde jag inte någon kommentar från Gullan Lindblads sida. Det behövs naturligtvis ekonomiskt stöd till de flickor som det rör sig om, så att de kan klara situationen.

Det är ganska orimligt att begära att jag i dag skall kunna ta ställning till alla de förslag som finns i socialstyrelsens rapport, som ännu är preliminär. Jag har emellertid sagt att jag i princip stöder flertalet av förslagen, som vi naturligtvis får ta ställning till.

Beträffande en ny abortkommitté vill jag säga att jag inte tror att det är en sådan som behövs i det här sammanhanget. Med tanke på de förslag till åtgärder som socialstyrelsen har lagt fram och med tanke på de goda resultat som vi sett tidigare – Gotlandsförsöket t.ex. – tycker jag att vi, innan vi tillsätter en ny utredning, skall använda oss av de metoder som har visat sig vara framgångsrika. Jag tror att detta ger resultat.

Andre vice talmannen anmälde att Karin Israelsson och Gullan Lindblad anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 42 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Gullan Lindblad har frågat mig vilka åtgärder som jag har vidtagit för att rätta till den krisartade situationen inom rättspsykiatri och om jag är beredd att utan dröjsmål vidta åtgärder för att rätta till missförhållandena och förkorta de långa väntetiderna för rättspsykiatriska undersökningar samt när förslag i ärendet kan väntas. Barbro Westerholm har frågat mig vad regeringen avser göra för att snabbt komma till rätta med de rådande missförhållandena inom rättspsykiatri. Gullan Lindblad har också frågat mig om regeringen avser att snarast bevilja medel till ett larmsystem vid den rättspsykiatriska kliniken i Huddinge. Jag besvarar interpellationen och frågorna i ett sammanhang.

Olika åtgärder för att förkorta vänte- och undersökningstiderna inom den rättspsykiatriska verksamheten har vidtagits inom de ramar som den befintliga organisationen och lagstiftningen ger, åtgärder som dock visat sig vara otillräckliga för att skapa en varaktigt fungerande verksamhet.

Enligt regeringens bedömning måste en genomgripande reform av verksamhetsområdet genomföras, och arbete pågår inom regeringskansliet med att förbereda en sådan reform. Denna innefattar förutom en ny lagstiftning om det rättspsykiatriska undersökningsförfarandet också en väsentlig effektivisering genom att ansvaret för att utföra rättspsykiatriska undersökningar övergår från staten till sjukvårdshuvudmännen. En förutsättning för reformen är att en överenskommelse kan träffas mellan staten och sjukvårdshuvudmännen i dessa frågor. Förhandlingar pågår och enligt vad jag fått veta är de nu inne i ett avgörande skede. Min avsikt är således att förslag till reform, sedan de omfattande lagstiftningsfrågorna behandlats av lagrådet, skall kunna framläggas för riksdagen genom en proposition under våren.

Vid sidan av detta arbete med att angripa de grundläggande orsakerna till den problematiska situationen har en rad olika åtgärder genomförts i syfte att bemästra problemen i ett mer kortsiktigt perspektiv. Åtgärderna genomförs i första hand av socialstyrelsen som är chefsmyndighet för verksamheten. Nya allmänna råd och föreskrifter rörande undersökningarnas utförande och en särskild studie om förbättring av rutiner m.m. vid Lunda-kliniken i samverkan med statskontoret är exempel på åtgärder som nu är aktuella. Under oktober månad i år har socialstyrelsen vidare beslutat att vissa nya principer och rutiner skall tillämpas i syfte att korta undersökningstiderna. På regeringens uppdrag genomfördes också fram till sommaren 1988 en tidsbegränsad särskild undersökningsverksamhet i samarbete med vissa sjukvårdshuvudmän.

Effekten av vidtagna åtgärder följs upp löpande och läggs till grund för överväganden om vilka ytterligare insatser som kan komma att behövas. De åtgärder som i det kortare perspektivet kan vidtas måste samordnas med att bl.a. förhandlingar och andra förberedelser för en organisationsförändring pågår. Min bedömning är därför att den viktigaste åtgärden för att också i det kortare perspektivet angripa den problematiska situationen inom rättspsykiatri är att ett samlat förslag till en utformning av en betydligt effektivare

verksamhet kan presenteras. Som jag redan påpekat pågår ett aktivt arbete inom detta område.

När det gäller larmsystemet vid kliniken vid Huddinge sjukhus kan jag informera om att regeringen den 3 november fattade beslut om att ett nytt larmsystem snarast skall installeras.

Anf. 43 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min interpellation och min fråga. När det gäller den sistnämnda har jag ju fått ett positivt svar, vilket jag är nöjd med. Men nog var det illa att, innan någonting hände i frågan, socialstyrelsen först måste få ett föreläggande från yrkesinspektionen, som socialstyrelsen i sin tur var tvungen överklaga på grund av brist på pengar samt att personalen måste gå ut till pressen med sin oro. Sådant gagnar knappast vare sig myndigheterna eller regeringen. Jag vill nu fråga: Kommer regeringen att också föreslå erforderliga medel till larmsystemet? Det handlar om ca 1,3 milj. kr. som socialstyrelsen tyvärr inte har i sin budget.

När det gäller min interpellation är frågorna och oron av gammalt datum. Regeringens handlande – eller rättare sagt brist på handlande – beträffande rättspsykiatrins situation har på många håll betecknats som en skandal. I Sverige följs helt enkelt inte lagen när det gäller väntetiderna för rättspsykiatrisk undersökning, vilket bl.a. innebär att sjuka personer kan få sitta i isoleringscell i flera månader i väntan på en rättspsykiatrisk undersökning. Det är inte för inte som väntetiderna kritiserats av bl.a. kriminalvårdsstyrelsen, JO, riksrevisionsverket och riksdagen och dess revisorer samt nu är föremål för Europarådets granskning.

Den genomgripande reformeringen av verksamheten som socialministern talar om i sitt svar sägs nu förberedas i regeringskansliet. En proposition lär kunna förväntas till våren. Jag får då säga att regeringen har tagit god tid på sig. Redan 1981 fick den dåvarande regeringen ett förslag om att rättspsykiatrin skulle överföras till landstingen. Sedan har frågan långhalats. Förhandlingarna med landstingsförbundet sägs nu, hösten 1988, vara inne i ett avgörande skede. Socialstyrelsen har i sin anslagsframställning varje år påtalat den allvarliga situationen, och socialutskottet kom vid budgetbehandlingen 1986/87 med en mycket skarp kritik med anledning av de långa väntetiderna och underströk att regeringen snarast borde förelägga riksdagen en anslagsframställning, så att de långa köerna skulle kunna minskas. Ett enigt socialutskott stod bakom denna begäran. Verksamheten har ju under ett helt årtionde varit utsatt för rigorösa besparingar och ännu har ingenting radikalt hänt – även om jag medger att socialstyrelsen har försökt att avhjälpa en del problem. Det skall dock sägas att även socialstyrelsen har fått utstå ganska besk kritik för sommarstängda avdelningar och för att antalet vårdplatser har minskats kraftigt under senare år. Huvudorsaken till problemen inom rättspsykiatrin tycks vara att en uppgörelse inte kunnat nås i huvudmannaskapsfrågan. Detta till trots borde medel beviljas nu, så att verksamheten kan bedrivas enligt lag. Det finns faktiskt ingen ursäkt i den frågan.

Med tanke på riksdagens allmänna uppslutning kring behovet av en

fungerande rättspsykiatri vill jag fråga: Ämnar socialministern snarast komma till riksdagen med förslag till anslag för verksamheten, även om huvudmannaskapsfrågan och en slutlig utformning ännu inte är klar? Människors väl och ve skall ju inte vara beroende av en organisationsform.

Anf. 44 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Först vill jag tacka socialministern för svaret. Vi är ense om att rättspsykiatrin utgör ett stort problem. Den fråga vi nu diskuterar är faktiskt en större skandal än någon av dem som har debatterats flitigt i massmedia under senare år. De bristfälliga förhållandena inom rättspsykiatrin drabbar en grupp av de sämst ställda i vårt samhälle: svårt sjuka människor som på grund av svåra brott berövats sin frihet och får tillbringa långa tider i häkte i väntan på vård och behandling.

Problemet är gammalt. Redan 1978 tog socialstyrelsen itu med frågan och överlämnade 1981, precis som Gullan Lindblad sade, en utredning till regeringen med förslag till lösningar. Förslagen innebar ändring av huvudmannaskapet så att rättspsykiatrin skulle föras över till landstingen och där samordnas med den psykiatriska vården. Därmed skulle man kunna undanröja bristen på kontinuitet i vård och behandling och åstadkomma en sammanhängande vårdkedja till gagn såväl för patienter som för personalen, som därmed skulle kunna arbeta mer rationellt. I samma utredning visades att förändringarna ledde till vissa besparingar och endast krävde smärre författningsändringar. Rättssäkerhetskraven kunde bibehållas.

Först 1985 fick förhandlingsnämnden i uppdrag att inleda förhandlingar med landstingen om övertagande. Jag skall inte upprepa vad Gullan Lindblad sade om den kritik verksamheten under åren varit utsatt för.

I våras svarade socialministern Hans Göran Franck att en proposition i ämnet beräknades kunna avlämnas till riksdagen våren 1988. I dagens svar nöjer sig socialministern med att avse att lägga fram en proposition under våren men anger inte längre vilken vår. Dessutom vidtas en del åtgärder av lappverkskaraktär. Men den avgörande lösningen, en regionaliserad med psykiatrin samordnad rättspsykiatri, låter vänta på sig.

Jag vill fråga socialministern: Var tar det stopp? Vad händer egentligen i förhandlingsnämnden? En lösning var nära också 1985. Vilka bör ställas till ansvar för de rådande förhållandena, handlar det om pengar, revir eller prestige? Personal, allmänhet och framför allt patienter har rätt att få veta hur det förhåller sig.

Socialministern säger att åtgärder har vidtagits inom de ramar den befintliga organisationen och lagstiftningen ger, men att detta visat sig vara otillräckligt. Men hade inte situationen varit bättre om man i stället, som Gullan Lindblad sade, hade givit rättspsykiatrin ett resurstillskott och inte försökt strama åt budgeten? Vill man hålla budgeten låg inför ett överlämnande till annan huvudman? Jag hoppas att så inte är fallet.

Rättspsykiatrins andel av socialdepartementets totala budget är 0,09 %, alltså en mycket liten del av budgeten. Resurstillskott av det slag som socialstyrelsen fört fram behövs skulle betyda mycket för verksamheten.

I valrörelsen lovade socialdemokraterna att göra något åt de 400 000 värsta jobben. På annonspelare lyftes just hälso- och sjukvården fram. Jag anser att

bland det värsta man som anställd inom hälso- och sjukvården kan råka ut för är att hindras från att lämna vård enligt vetenskap och beprövad erfarenhet på grund av byråkratiska hinder. Också av detta skäl bör regeringen snabbt göra något åt rättspsykiatrin. Dess personal har i många sammanhang vittnat om hur agasamt det är att arbeta under de rådande förhållandena.

Jag menar att det som har hänt inom rättspsykiatrin innebär att hälso- och sjukvårdslagens rättvis- och jämlikhetsparagrafer ställts åt sidan. Hela historien vittnar om en okänslighet för patienternas och personalens, människornas, situation i den verklighet de lever i. Långsamheten i beslutsfattandet i förhandlingsrum och bakom skrivborden är förödande.

Anf. 45 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Till svar på Gullan Lindblads fråga om larmsystemet vill jag säga följande. I regeringsbeslutet talas om att denna förändring innebär en kostnad på högst 1 215 000 kr. Där pekas också på att det finns möjligheter till besparingar inom den rättspsykiatriska verksamheten. Man skall särskilt pröva vilka förändringar i bemanningen vid klinikerna som kan göras. Men socialstyrelsen får naturligtvis återkomma till regeringen om detta inte skulle visa sig möjligt.

Vad händer inom förhandlingsnämnden? undrar frågeställarna. De förhandlingar om rättspsykiatrins överförande till sjukvårdshuvudmännen som pågår är inga lätta saker. Det var dåvarande socialministern Gabriel Romanus som på sin tid överlämnade uppdraget om ett överförande. Det har tagit tid, det är klart.

Som jag har sagt i mitt interpellationssvar tycker jag att det är viktigt att man får fram en helhetslösning på problemet innan saken kommer till riksdagen, så att man samtidigt som man meddelar resultatet av förhandlingsuppgörelsen kan lägga fram förslag om en ny lagstiftning på psykiatrins område. Ett sådant förslag ligger redan färdigt i regeringskansliet.

Jag vill hänvisa till och upprepa vad jag har sagt i interpellationssvaret, att regeringen har vidtagit en rad åtgärder under denna tid. Socialstyrelsen har fått i uppdrag att genomföra olika åtgärder för att effektivisera den befintliga organisationen i syfte att få kortare undersökningstider. Det är de långa undersökningstiderna som är det stora problemet. På regeringens uppdrag har statens förhandlingsnämnd träffat avtal med Östergötlands och Västerbottens läns landsting om en särskild undersökningsverksamhet som avser undersökningar av de häktade i anslutning till de rättspsykiatriska stationerna inom dessa landsting. Där har totalt 26 undersökningar skett.

När man talar om nedskärningar vill jag säga att anslaget till de rättspsykiatriska klinikerna och stationerna för innevarande budgetår räknades upp med ca 3,5 miljoner, såsom den enda mer betydande anslagsförstärkningen inom socialdepartementets ansvarsområde. Jag delar emellertid interpellantens och frågeställarens uppfattning att vi måste kunna förändra situationen när det gäller rättspsykiatrin. Jag utgår från att vi skall kunna vänta oss en lösning när nu förhandlingarna är inne i ett avgörande skede, och att vi våren 1989, Barbro Westerholm, skall kunna lägga fram en proposition på detta område.

Anf. 46 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Det var bra med en komplettering av regeringsbeslutet att socialstyrelsen får återkomma om medlen inte räcker till. Medlen är mycket knappa. Det har verifierats från socialstyrelsen.

Jag blev skrämmd när jag läste i dagspressen att man vid Huddingecliniken inte vågade ta emot Åmselemördaren, därför att personalen inte kände sig trygg. Det var ytterligare en skandal mitt uppe i allt det andra, att en utgift på en miljon skulle få vara ett hinder för att personalen skulle känna åtminstone den här tryggheten. Nu är den saken Gud ske lov åtgärdad, och det hela är ur världen.

När det gäller den rättspsykiatriska organisationen och den rättspsykiatriska situationen över huvud taget har socialstyrelsen ärligen, som jag sade, i sin anslagsframställning angett hur besvärlig och bekymmersam situationen är. Antalet vårdplatser var 123 år 1984 och 94 år 1986. Tiden för undersökningarna har alls icke hållit sig inom den ram som lagen föreskriver. Som ett exempel skall jag ta den senaste statistiken som är för juli 1987. Av 51 gjorda rättspsykiatriska undersökningar under juli 1987 var det bara 11, dvs. en femtedel, som kunde ske inom den inom lagen föreskrivna tiden.

I Dagens Nyheter den 3 november kunde man läsa ett upprop till landets nya justitieminister: "Hjälp rättspsykiatrin ur krisen. Freivalds!"

Detta upprop skrevs av kriminalvårdsdirektör Gunnar Engström och professor Lars Lidberg. De föreslår att kriminalvårdsstyrelsen skall betala de kostnader för rättspsykiatriska undersökningar som socialstyrelsen inte kan betala för att lösa krisen inom rättspsykiatrin.

Det måste kännas genant för socialministern att läsa detta i dagspressen. Hon har ju fått ett uppdrag från ett enigt socialutskott att återkomma med begäran om medel till verksamheten.

Jag kan annars ha en viss förståelse för att den rättspsykiatriska verksamheten läggs under justitiedepartementet och att rättspsykiatrin i så fall blir ett statligt åtagande. Det viktiga nu är att man kommer till skott och inte förhalar frågan längre. Den är nog skandalomsusad som den är.

Anf. 47 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Jag vill först göra en liten rättelse. Historieskrivningen är att socialstyrelsen på grund av de klagomål som framkommit på eget initiativ satte i gång en översyn av denna verksamhet 1978. År 1979 gav Gabriel Romanus ett uppdrag till socialstyrelsen i vilket vissa frågor preciserades. År 1981 lämnade socialstyrelsen över sin utredning till regeringen med dessa förslag. Men först 1985 ledde detta till ett uppdrag till förhandlingsnämnden. Det spelar emellertid mindre roll. Men rätt skall vara rätt i protokollen.

Det som är så oerhört viktigt är att man fram till dess att ett övertagande är klart ser till att denna verksamhet får resurser. Det handlar ju om småpengar i förhållande till den stora budgeten. Men det handlar om små och svaga grupper som inte kan driva opinioner framför sig och som hela tiden kommer bort i hanteringen. Och vi i Sveriges riksdag måste värna om dessa grupper så att de inte kommer till skada.

Jag förstår socialministerns yttrande här om att vi tre som debatterar nu är

ense om det angelägna i att man nu kommer fram till en bra lösning för dessa patienter och den personal som så lojalt arbetar för patienternas bästa.

Anf. 48 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Fru talman! Rätt skall vara rätt. Bexeliuskommittén överlämnade 1977 sitt betänkande där dessa brister påtalades. I betänkandet konstaterades det att en närmare samordning mellan vård och undersökningar måste genomföras. Betänkandena överlämnades efter hand till socialstyrelsen, och frågor om den rättspsykiatriska verksamheten behandlades i anslutning till överväganden om socialstyrelsens omorganisation. Gabriel Romanus förutskickade sedan som föredragande statsråd i proposition 1979/80:6 att förhandlingar skulle inledas med sjukvårdshuvudmännen om att dessa skulle ta över huvudmannaskapet för de rättspsykiatriska undersökningarna.

Anf. 49 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Oavsett historieskrivning så är det nu faktiskt framtiden för dessa olyckliga människor det gäller, och vi interpellanter och frågeställare begär att det mycket snart läggs fram ett förslag på riksdagens bord.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Anmälan om kompletteringsval till utskott

Andre vice talmannen meddelade

att folkpartiets riksdagsgrupp som suppleant i utrikesutskottet under Jan-Erik Wikströms återstående ledighet anmält hans ersättare Margareta Andréén,

att centerns partigrupp som suppleant i bostadsutskottet under Elving Anderssons återstående ledighet anmält hans ersättare Eva Rydén samt

att moderata samlingspartiets partigrupp som suppleant i jordbruksutskottet under Jens Erikssons ledighet anmält hans ersättare Thor Mattisson.

Andre vice talmannen förklarade valda till

suppleant i utrikesutskottet

Margareta Andréén (fp)

suppleant i bostadsutskottet

Eva Rydén (c)

suppleant i jordbruksutskottet

Thor Mattisson (m)

14 § Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1988/89:18 om TV-avgiften

1988/89:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1988/89, m.m.

1988/89:50 om ändring i lagen (1975:490) om beslutanderätt för Sveriges exportråd beträffande handelssekreterare m.m.

1988/89:51 om bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om tull för äpplen och päron

1988/89:53 om ändringar i arvs- och gåvoskattelagstiftningen avseende beskattningens territoriella omfattning, m.m.

1988/89:54 om ändring av beskattningen av vissa livräntor

Skrivelsen

1988/89:40 med redogörelse för verksamheten inom Europarådets ministerkommitté under år 1987

15 § Anmäldes och bordlades

Förslag

1988/89:6 Riksdagens revisorers förslag om personalresurserna vid skogsstyrelsen och för skogsvårdsstyrelsernas myndighetsuppgifter

16 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

med anledning av prop. 1988/89:12 om fortsatt giltighet av lagen (1975:1360) om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall

1988/89:Jul av Kent Lundgren m.fl. (mp)

med anledning av prop. 1988/89:11 med redogörelse för tillämpningen av terroristlagstiftningen

1988/89:Sf1 av Maria Leissner och Erling Bager (båda fp)

med anledning av prop. 1988/89:26 om instansordningen enligt yrkestrafiklagstiftningen, m.m.

1988/89:T3 av Kenth Skårvik m.fl. (fp)

17 § Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1988/89:KU3 Kommunala frågor m.m.

1988/89:KU4 Vissa kyrkliga frågor

1988/89:KU5 Kollektivanslutningsfrågan m.m.

Finansutskottets betänkanden

1988/89:FiU1 Offentlig upphandling

1988/89:FiU3 Statistik över inkomster och skatter (förs. 1987/88:11)

Utrikesutskottets betänkande

1988/89:UU2 USA:s viseringsbestämmelser

Prot. 1988/89:18 Socialutskottets betänkande
7 november 1988 1988/89:SoU1 Vissa socialtjänstfrågor

Meddelande om interpellationer

Kulturutskottets betänkanden
1988/89:KrU1 Vissa museifrågor
1988/89:KrU2 Stöd till folkrörelser
1988/89:KrU3 Bevarande av fåbodbruk

18 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 28 oktober

1988/89:42 av *Margit Gennser* (m) till utbildningsministern om den marinekologiska verksamheten vid Lunds universitet:

Den marinekologiska utbildningen och forskningen vid Lunds universitet är hotad genom ett förslag från statskontoret som går ut på att marinekologisk utbildning, forskning med tillhörande fältarbete skall koncentreras till tre marinekologiska institut anknutna till Stockholms, Göteborgs resp. Umeås universitet.

UHÄ har sedermera anslutit sig till statskontorets förslag angående den marinekologiska verksamheten. Vid frågestunden den 13 oktober 1988 svarade utbildningsministern på två frågor gällande statskontorets förslag. Utbildningsministern var visserligen allmänt välvillig mot den marinekologiska verksamheten vid Lunds universitet men tycktes i huvudsak ansluta sig till den utredning som statskontoret presenterat. Dess värre innebär detta att den marinekologiska forskningen och utbildningen kan komma att allvarligt försvagas i vårt land.

Statskontorets förslag innebär att den verksamhet som med framgång bedrivits vid Lunds universitet inom marinbotanik äventyras. Att den marina forskningen i Lund skall kunna upprätthållas på samma höga nivå som i dag samtidigt som verksamheten skall bedrivas som "filialverksamhet" till det marina institutet i Göteborg är inte realistiskt.

De förslag angående den marinekologiska verksamheten som för närvarande bearbetas inom UHÄ och utbildningsdepartementet är olyckligt ur bland annat följande aspekter:

1. Marinekologisk forskning bör tillhöra de prioriterade forskningsområdena. Utan denna typ av forskning undergrävs ett seriöst miljövårdsarbete. Med tanke på Sveriges extremt långa kuststräcka och de stora olikheter som kan urskiljas inom den marina miljön utgör en decentraliserad verksamhet åtminstone på nuvarande nivå en nödvändighet för optimala resultat.

2. Den marinbotaniska enheten i Lund som fram till 1985 ingick i institutionen för systematisk botanik för att därefter ha tillhört den limnologiska institutionen, har sedan slutet av 1960-talet kännetecknats av god vetenskaplig standard. I Lund har det senaste decenniet publicerats ju

doktorsavhandlingar i ämnet marinbotanik. Från Stockholm har utgått två, från Göteborg tre à fyra, Umeå ingen och från Uppsala två under samma tidsperiod. Detta innebär att Lund svarat för ca 50 % av alla disputationer i Sverige inom ämnet marinbotanik den senaste tio-årsperioden. Den marinbotaniska enheten har också under senare år fått uppdraget att anordna ett antal prestigefyllda internationella kongresser och symposier. 1989 svarar exempelvis de marinbotaniska forskarna i Lund för Fourth International Conference on Toxic Marine Phytoplankton. Redan dessa enkelt åtkomliga fakta visar att statskontorets förmodan att kvalificerad forskning fordrar enheter av betydligt större storlek än den marinekologiska enheten i Lund håller således inte. En självständig ställning med väl fungerande forskargrupper och en ekonomi tryggad på någorlunda lång sikt skapar det bästa forskarklimatet. Det är betydligt mer individuella faktorer än en viss minsta storlek på en institution som borgar för goda och framtidsinriktade forskningsresultat.

3. Marinekologisk forskning är beroende av fältstudier. Gångtiden för forskningsbåtar från Göteborg resp. Stockholm till Öresundsområdet, den skånska sydkusten och Hanöbukten beräknas till 24 resp. 48 timmar. Med en koncentration av forskningsresurser till Göteborg resp. Stockholm kommer den marinekologiska bevakningen av Skånekusterna att gravt eftersättas. Detta är allvarligt från miljösynpunkt. I framför allt Västskåne finns en koncentration av tung kemisk industri och livsmedelsindustri som menligt inverkar på den marina miljön. Till detta kommer de betydande utsläppen från länder kring södra Östersjön, inte minst Polen och DDR, som på grund av svaga ekonomier inte kunnat förnya sin produktionsapparat mot en miljövänligare produktion. Det är viktigt att kontinuerligt bevaka förändringarna i den marina miljön och om möjligt skilja ut lokal påverkan från en mera global. Denna utomordentligt viktiga uppgift går inte att förena med statskontorets förslag till centraliserad struktur.

4. Det är bråttom att få ett auktoritativt uttalande att den marinekologiska forskningen vid Lunds universitet skall få betryggande resurser för att vidmakthålla den marinbotaniska verksamheten inkl. fältverksamhet. Ett sådant uttalande brådskar av två skäl: dels skapar ovissheten för de vid Lunds universitet verksamma forskarna risk att den fungerande verksamheten undergrävs och att forskargrupper bryts upp och skingras, vilket kan innebära en oreparabel skada, dels kan bristande intresse från den svenska statsmakten att vidmakthålla och satsa på den marinekologiska forskningen i Öresundsområdet och södra Östersjön uppfattas som att svenskarna vill åka snålskjuts på Danmark och Västtyskland. Detta kan skada det allt nödvändigare framtida internationella samarbetet på miljöområdet och tilltron till svenska statens utfästelser att aktivt verka för en bättre marin miljö.

5. Den marinbotaniska enheten har haft betydande samarbete med länsstyrelserna i Skåne och Halland samt med skånska kommuner och företag vad gäller miljöarbete. Om den marinbotaniska verksamheten vid Lunds universitet försvinner eller förtvinar innebär detta en icke acceptabel försvagning av kompetensen inom miljöområdet i de folkrika södra länen.

6. De framtida kraven på utbildade marinbiologer kommer att öka. Det är viktigt att ta vara på den utbildningskompetens som finns om vi inte skall skapa framtida flaskhalsar.

De extra resurstillskott som behövs för att vidmakthålla och upprusta den marinbiologiska verksamheten i Lund kan uppskattas till 2 à 3 milj. kr. per år. Önskvärt vore att höga tjänster som laborator/professor inrättas. De båda specialiteterna (växtplankton resp. makroalgsforskning) inom avdelningen bör tillgodoses.

Med hänvisning till vad som ovan anförts ber jag att få ställa följande frågor till statsrådet Lennart Bodström:

1. Kan utbildningsministern klarare och entydigare än tidigare deklarerat att marinekologin vid Lunds universitet ges de medel som behövs för att vidmakthålla och vidareutveckla en redan högtstående och självständig vetenskaplig enhet inom det marina forskningsområdet?
2. Vill statsrådet medverka till att bevara denna forskningsenhet, som är lokaliserad till ett av vårt lands för miljöstörningar mest utsatta havsområden, allra helst som kostnaden, 2-3 milj. kr/år, måste betraktas som ytterligt begränsad och marginell i detta större sammanhang?

1988/89:43 av Görel Thurdin (c) till jordbruksministern om bestrålningen av livsmedel:

Det finns ingen lag som förbjuder konservering av livsmedel med joniserande strålning i Sverige. Enligt livsmedelslagen får livsmedel inte behandlas med joniserande strålning utan tillstånd från livsmedelsverket.

Att behandla livsmedel med joniserande strålning är en konserveringsmetod som utvecklades i USA på 1940-talet, då det amerikanska försvaret och kärnkraftsindustrin började söka nya sätt att använda sitt radioaktiva avfall. Metoden bygger på att strålningen skadar DNA-molekylerna. Därmed upphör celledelningen i livsmedel. Lök och potatis gror inte, bakterier och svampar förökar sig inte, osv.

Centern har under flera år krävt att bestrålning av livsmedel skall förbjudas liksom importen av sådana livsmedel. Radioaktiv behandling utgör alltid en risk för miljö, hälsa och arbetsmiljö. Bestrålningen gör livsmedlen onaturliga. Den tar bort det grundläggande skyddet mot dåliga råvaror. Vissa bakterier kan överleva bestrålningen, och man får falskt fräscha livsmedel. Bestrålningen sänker också halten av vitamin A, C, E, B1 och B2.

En nyligen presenterad utredning föreslog att import av bestrålade livsmedel skall förbjudas. Livsmedelsverket har också uttalat sig för ett importförbud.

I höst kommer en anläggning för industriell elektronbestrålning att invigas i Kopparberg i Örebro län. Den skall användas för bl.a. strålbehandling av plast och gummi. Företaget Scan Cäric AB skriver i sin reklam att företaget också kan behandla livsmedel, foder och utsäde. Det skriver: "Bestrålning av livsmedel för kommersiellt bruk förekommer inte i Sverige. I medicinska sammanhang är det dock nödvändigt att erbjuda patienter steril föda." Det skriver vidare: "Fodermedel är ofta starkt infekterade, bl.a. av salmonella. Denna risk kan lätt elimineras genom bestrålning."

Jag vill mot denna bakgrund fråga jordbruksminister Mats Hellström:

1. Vid vilka anläggningar i Sverige finns möjlighet att bestråla livsmedel?
2. Avser regeringen att vidta åtgärder så att bestrålning av livsmedel, foder och utsäde inte sker vid någon anläggning i Sverige?
3. Avser regeringen att förbjuda import av bestrålade livsmedel?

den 31 oktober

1988/89:44 av *Viola Claesson* (vpk) till miljö- och energiministern om sorteringen och återvinningen av sopor:

Medan växande sopberg och giftiga rökgaser från kommunernas avfallsförbränning förmörkat solen, har ett stort antal utredningar över ämnet sett dagens ljus. Problemen borde nu vara färdigutredda.

Renhållningsverket i Göteborg anser att erfarenheterna från försöken med källsortering är övervägande positiva. Trots detta kommer närmare 300 000 ton avfall om året att eldas upp i Sävenäs i Göteborg, där landets största sopförbränningsanläggning finns.

Ny rökgasrening från Götaverken Miljö AB har installerats. Detta innebär inte att utsläppen av t.ex. dioxiner, kvicksilver, bly och saltsyra försvinner. Söföförbränning är och förblir en dålig avfallshantering. Grundproblemet vid all söföförbränning är givet: kontrollen över vad som hamnar i ugnarna är bristfällig därför att 85 % av landets sopor är osorterade. När ett system med källsortering och återvinning börjar praktiseras fullt ut, behövs å andra sidan inte den farliga söföförbränningen.

”Vi har gjort vad vi kan för miljön – nu är det dags för alla dem som bidrar till sopberget att ta sitt ansvar”, säger anställda vid förbränningsanläggningen vid Sävenäs i en tidningsintervju. Uttalandet är begripligt, men bygger på en missuppfattning om förutsättningarna för de enskilda hushållen. Flertalet innevånare i Göteborg får i dag inte en chans att delta i en resurssnål och miljövänlig avfallshantering, trots att flera försök bekräftar att det finns ett stort intresse.

Birgitta Dahl och regeringen brukar säga att de insett att ”de fria marknadskrafterna inte klarar miljöpolitiken”. När det gäller det växande sopberget saknar de dessutom intresse för problemen, eftersom alternativet till dagens hantering inte ger tillräcklig profit. Samhället har däremot mycket att vinna på en ny avfallspolitik.

Staten bör ta det övergripande ansvaret. Det kan ske dels genom åtgärder som minskar mängden avfall – förbud mot en rad ämnen och produkter, pant, skatt, avgifter osv. –, dels genom stöd till en genomtänkt planering av bostadsområden, hus och lägenheter, som underlättar hushållens källsortering. Stöd till en anpassad fordonsteknik är en annan viktig åtgärd. Enligt vpk måste dessutom en återvinningsindustri byggas upp i samhällets regi. Det finns inte någon kommun som på egen hand klarar allt detta.

Nyligen har energi- och miljöministern i ett svar till kritiska partikamrater hänvisat till s-kongressens beslut om avfallsproblemen. I praktiken har regeringen inte vidtagit några åtgärder för att långsiktigt lösa problemen för landets kommuner.

Prot. 1988/89:18
7 november 1988

Meddelande om interpellationer

Med hänvisning till ovanstående vill jag till miljöminister Birgitta Dahl ställa följande frågor:

1. När tänker regeringen göra insatser för att påskynda och underlätta källsortering och återvinning i stor skala i landets kommuner?
2. Hur ser statsrådet på de källsorteringsprojekt som hittills fungerat i Göteborg?
3. Är regeringen beredd att ta initiativet till att en återvinningsindustri byggs upp samt att underlätta marknaden för återvunna produkter?

1988/89:45 av *Alexander Chrisopoulos* (vpk) till statsrådet Georg Andersson om bostadsbristen för flyktingar:

Den senaste tiden har det kommit alarmerande rapporter om flyktingarnas förläggningssituation och deras svårigheter att placeras ut i olika kommuner och därmed få en bra start i det svenska samhället. Det har blivit uppenbart att invandrarverket befinner sig i en nästan desperat situation med det ökade behovet att finna tak över huvudet för asylsökande och flyktingar.

Bostadsbristen har lett till att invandrarverket känner sig tvunget att acceptera mindre lyckade lösningar. Privatpersoner har skott sig ekonomiskt och spekulerat i invandrarverkets behov att hitta bostadspolitiska lösningar. Situationen är nu så svår att flyktingar med flyktingstatus och arbetstillstånd tvingas bo kvar på förläggning samtidigt som det finns en ökad efterfrågan på arbetskraft i många regioner.

Det är uppenbart att bostadsbristen hotar att ominvetgöra eller åtminstone försvåra förverkligandet av den humana och generösa flyktingpolitik som riksdagen har beslutat om.

Med anledning av ovanstående vill jag fråga invandrarministern:

Vad tänker regeringen vidta för åtgärder för att lösa den alltmer krisartade situationen för våra flyktingar, som har uppstått på grund av bostadsbristen?

den 1 november

1988/89:46 av *Bengt Westerberg* (fp) till finansministern om åtgärder för att stävja insiderhandel med aktier:

För den som satsar sparmedel på aktieköp är det väsentligt att börsföretagen sköter sin informationsgivning ett tillfredsställande sätt. Företagsledningen har ett ansvar för att köp- och säljbeslut kan fattas på ett riktigt och tillräckligt underlag.

Att företagen informerar korrekt och utan dröjsmål är en förutsättning för att marknaden skall kunna behålla allmänhetens förtroende. Och detta är i sin tur en förutsättning för en fungerande riskkapitalmarknad.

I Sverige har på senare år en rad mer eller mindre spektakulära affärer uppmärksammas där de i bolaget insatta genomfört ur etisk synvinkel tvivelaktiga affärer. Det kanske mest flagranta exemplet är fallet Fermenta.

Det behövs mot denna bakgrund ett förstärkt rättsligt skydd för värdepappershandeln. Värdepappersmarknaden är av största betydelse både för företagen, som för sin kapitalförsörjning är beroende av en väl fungerande

emissions- och andrahandsmarknad, och som investeringsalternativ för företag, organisationer och enskilda. Alla dessa investerare har rätt att kräva klara spelregler på börsen och att dessa spelregler följs.

Det räcker dock inte med snabb och korrekt information för att värdepappershandeln skall fungera väl. Informationen måste dessutom ges samtidigt till alla aktieägare för att förhindra eller åtminstone minska utrymmet för det som brukar kallas insiderhandel.

I den år 1985 införda lagen om värdepappersmarknaden finns vissa regler beträffande insiderhandel. Det kan emellertid på goda grunder ifrågasättas om dessa är tillräckliga och om de över huvud taget är utformade så att de kan bli effektiva.

För det *första* ligger straffen för insiderbrott vid en internationell jämförelse lågt i Sverige. Det finns därför anledning att överväga en skärpning av straffskalan.

För det *andra* kan det, bl.a. mot bakgrund av erfarenheter från USA, finnas skäl att låta andra än s.k. bolagsinsiders – en snäv krets av främst personer i ledningen för det företag vars aktier det gäller – omfattas av ett straffansvar för insiderbrott.

För det *tredje* är det motiverat att pröva en helt annan ansvarskonstruktion än den nu gällande.

Brotten i den svenska lagstiftningen har utformats som riktade mot en anonym marknad, med möjlighet att förklara vinsten förverkad till staten.

Säg att en person upptäcker att hans aktier köpts av en insider som gjort en stor vinst genom att aktiekursen strax därefter stigit till följd av ett uppköpserbudande (som insidern känt till redan vid köpet). Med dagens regler kan säljaren inte få någon ersättning för sin förlust (om aktieposten sålts på den vanliga, anonyma börsmarknaden).

En konstruktion av ansvaret, där insiders motpart erkänns som målsägande och får rätt till skadestånd, skulle kunna ge dessa förfaranden en annan prioritet i rättssystemet och därmed *bidra till att stävja insiderhandel*. I USA fungerar ett sådant skadeståndsansvar som ett viktigt vapen mot insiderhandel.

Att ansvar och skadestånd kan utkrävas är viktigt inte bara för att bevara förtroendet för värdepappershandeln; det är också väsentligt för att upprätthålla tilltron till vårt rättssystem. Om småbedragare sätts i fängelse medan insiders i praktiken riskfritt kan skapa sig enorma vinster på vanliga aktiesparares bekostnad blir det svårt att inför allmänheten försvara den viktiga aktiehandeln.

Det finns de, både i USA och i Sverige, som hävdar att insiderhandel är nyttig och därför inte bör förbjudas. Synpunkten har bl.a. framförts av företrädare för den s.k. pilotskolan, som menar att företagsledning och styrelseledamöter själva bör äga aktieposter i det företag där de är *verksamma för att på så sätt i privatekonomiskt intresse sköta företaget väl*.

Argumentet håller emellertid knappast för en saklig prövning; det är t.ex. inte alls säkert att det är de som åstadkommit en viss kurshöjande omständighet, t.ex. en viss affärstransaktion, som gör insideraffärerna. Men det avgörande är att andra aktieägare inte skall drabbas av de förluster som svarar mot insiders vinster.

Prot. 1988/89:18
7 november 1988

Meddelande om interpellationer

Att ledningspersoner fräntas möjligheten att dra personlig ekonomisk fördel av sin exklusiva kännedom om bolagets situation och framtid är det pris som får betalas för allmänhetens förtroende för marknaden – det är ju just detta som insiderregleringen syftar till. I sammanhanget bör också framhållas betydelsen av en skärpt insiderlagstiftning för utlandets förtroende för den svenska börsern.

Från en rättslig utgångspunkt, där individens rätt till skydd för sin egendom är primär, kan insiderhandel inte försvaras med några argument, inte ens om det skulle gå att påvisa att insiderhandel i vissa fall kan ha ekonomiskt motiverade "kurskorrigerande" effekter, t.ex. om företagen inte vill offentliggöra förhållanden som faktiskt medför en värdeökning och dessa förmedlas till marknaden genom transaktioner av insiders.

Det är inte lätt att motivera varför insidern skall bedömas mildare än t.ex. en konsthandlare, som till underpris köper en värdefull tavla av en om konst okunnig privatperson.

Anonymiteten på aktiemarknaden och de praktiska svårigheter som det tillämpade systemet innebär för identifieringen av aktieposter (vem köpte insidern av?) kan skymma det faktum att insiders skapar sig en vinning genom att överföra ett värde som de har exklusiv vetskap om från personer som inte har möjlighet att skaffa sig motsvarande kunskap. Här går gränsen – säkert svår att dra i verkligheten men tydlig nog för att användas vid lagstiftning – mellan insiderhandel och handel på basis av en ingående analys av en erfaren näringslivs- och börsbedömare.

De här berörda frågorna behandlas för närvarande i värdepappershandelskommittén. Enligt vad jag erfarit kommer kommittén att framlägga förslag om bl.a. en utvidgning av den krets som betraktas som insiders. Däremot har den inte övervägt någon förändrad ansvarskonstruktion av det slag som finns i USA och som jag här kortfattat har redovisat.

Med hänvisning till ovanstående vill jag fråga finansministern:

Är statsrådet beredd att medverka till att värdepappershandelskommittén prövar förslag om en ändrad ansvarskonstruktion för att stävja insiderhandel?

den 3 november

1988/89:47 av *Alexander Chrisopoulos* (vpk) till arbetsmarknadsministern om EG och den svenska arbetsmarknaden:

Om den privata industrin i Sverige och framför allt verkstadsindustrin hade en obegränsad tillgång på kvalificerad arbetskraft skulle det innebära stora lönekostnadsfördelar för företagen. Lönerna skulle sänkas. Företagen skulle låta bli att förbättra produktionsmetoderna och se över arbetsmiljön. Rovdriften på människor och miljö skulle öka i stället för att minska. Detta är några av de argument som har använts för att säga nej till organiserad import av kvalificerad arbetskraft.

Om man nu rätt tolkar det arbetsmarknadsministern har uttalat i olika sammanhang, så har också arbetsmarknadsministern denna uppfattning om följderna av en obegränsad import av kvalificerad arbetskraft. Arbets-

marknadsministern har t.ex. uttalat att det är viktigt att vi utnyttjar våra egna arbetskraftsresurser i första hand.

Men samtidigt är arbetsmarknadsministern och regeringen positiva till en ökad harmonisering och anpassning till EG som bl.a. kommer att innebära en fri och gemensam arbetsmarknad och en fri kapitalrörlighet med EG.

Enligt min mening ger regeringen dubbla budskap på det här området. Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga arbetsmarknadsministern:

Hur tänker regeringen kombinera ansträngningarna att å ena sidan genom olika arbetsmarknadspolitiska insatser, exempelvis yrkesutbildning, utnyttja den inhemska arbetskraften och å andra sidan verka för en harmonisering med EG som ger de svenska företagen en obegränsad tillgång på kvalificerad arbetskraft?

1988/89:48 av *Olle Östrand* (s) till kommunikationsministern om höjning av bilskrotningspremien, m.m.:

När bilskrotningsslagen (SFS 1975:343) resp. bilskrottningsförordningen (SFS 1975:348) trädde i kraft den 1 juli 1975 var en av nyheterna införandet av skrotningsavgifter och skrotningspremier. Vid registreringen av varje personbil och lätt lastbil uttogs en avgift som gick till en särskild fond. Avkastningen av fonden skulle dels räckta till skrotningspremierna, dels kunna utnyttjas för bidrag till kommuner som städade bort övergivna bilvrak.

Skrotningspremien sattes till 300 kr. och skrotningsavgiften till 250 kr. Premienivån ansågs innebära en tillräcklig stimulans för att ägarna inte skulle frestas att överge sina uttjänta bilar i naturen, utan låta en auktoriserad bilskrotare ta hand om dem

Relativt snart stod det klart att skrotningspremien endast räckte till att täcka kostnaderna för själva omhändertagandet av en skrotbil som genom ägarens försorg transporterats till bilskrotaren. Eventuella transportkostnader täcktes inte. Dessutom reducerades premien i vissa fall på grund av obetald vägtrafikskatt eller kilometerskatt för skrotbilen. Detta oaktat bibehölls avgifts- och premienivåerna oförändrade ända tills nyligen, då de höjdes från 250 till 300 kr. resp. från 300 till 500 kr. (SFS 1988:76).

För att bibehålla skrotningspremiens ursprungliga värde som stimulans för ägaren av en skrotbil skulle den ha behövt höjas till närmare 900 kr. jämfört med konsumentprisindex.

Det är naturligtvis fortfarande lika angeläget att motverka att det ter sig förmånligare ur ekonomisk synpunkt att göra sig av med bilvrak på annat sätt än genom att lämna dem till auktoriserade bilskrotare. Dessutom finns andra skäl som talar för en större höjning av skrotningspremien.

De bilar som nu närmar sig skrotningsstadiet är av årsmodellerna 1975 och tidigare. De är väsentligt sämre från miljösynpunkt än senare årsmodeller. Avgasreningen på årsmodellerna 1971–1975 innebär endast en begränsning av utsläppen av koloxid och kolväten, och de tekniska lösningar bilindustrin använde sig av medförde i vissa fall t.o.m. något ökade utsläpp av kväveoxider. Årsmodellerna från 1970 och tidigare har inga som helst avgasrenande anordningar.

Prot. 1988/89:18
7 november 1988

Meddelande om interpellationer

Man kan på goda grunder utgå ifrån att många av dessa äldre fordon i dag är i dåligt skick såväl trafiksäkerhetsmässigt som från utsläppssynpunkt på grund av eftersatt underhåll.

Det rör sig om totalt drygt 200 000 bilar av årsmodellerna 1970 och tidigare samt ca 600 000 bilar av årsmodellerna 1971–1975. En väsentlig höjning av skrotningspremien skulle stimulera till en skrotning av dessa i snabbare takt, vilket skulle leda till såväl en snabbare minskning av miljöföreningarna från trafiken som en förbättring av trafiksäkerheten. Samtidigt skulle skrotningspremien bättre tjäna sitt ursprungliga syfte.

Med hänvisning till ovanstående vill jag fråga kommunikationsministern:

Är kommunikationsministern beredd att höja skrotningspremien för att stimulera ägare till skrotbilar att lämna dem till auktoriserade skrothandlare?

Vilka åtgärder är kommunikationsministern beredd att vidta för att minska antalet bilvrak i naturen?

den 4 november

1988/89:49 av *Gullan Lindblad* (m) till socialministern om åtgärder för att styra socialförsäkringens resurser, m.m.:

Svenskarna allt sjukare?

Aktuell statistik från riks försäkringsverket visar att antalet sjukanmälningar ökat kraftigt under de åtta första månaderna 1988 jämfört med samma period 1987. Under augusti månad i år ökade exempelvis antalet sjukskrivningar med 36 % jämfört med samma tid förra året. Antalet ersatta sjukpenningdagar ökade från 53,7 miljoner till 55,1 miljoner dagar under första halvåret 1988 jämfört med samma period förra året. Sjukpenningutbetalningen ökade under samma tid från 11,7 miljarder kronor till 15,2 miljarder kronor.

Den nya tim- och deltidssjukpenningen har enligt vissa källor gett effekten att det lönar sig bättre att vara sjukskriven än att arbeta.

Sjukkontrollen avskaffad

Dagens Nyheter fäste den 2 november uppmärksamheten på att försäkringskassans kontroll av sjukskrivna mer eller mindre är avskaffad. Av de tidigare 148 tjänsterna för sjukkontroll finns numera endast sju kvar. I Stockholm finns inte en enda!

Kassan har visserligen fortfarande en kontrollfunktion men den mycket stora arbetsbelastningen med det nya sjukpenningssystemet är en av orsakerna till att sjukkontrollen praktiskt taget legat nere det senaste året.

Att bristande kontrollmöjlighet från kassans sida föreligger i en tid när antalet sjukskrivningar ökar och sjukskrivningen t.o.m. börjat användas som ett "streckvapen" uppfattas naturligtvis av många som både oroväckande och anstötligt. Att kräva läkarintyg från första dagen tycks numera vara enda möjligheten till kontroll – en möjlighet som orsakat bråk mellan staten och vissa myndigheter.

Vi kan alltså konstatera att sjukskrivningarna ökar starkt samt att möjligheten till missbruk av sjukförsäkringen är uppenbar och att kassans möjligheter till sjukkontroll knappast existerar.

Prot. 1988/89:18
7 november 1988

Meddelande om interpellationer

Rehabiliteringsverksamheten försämrad

Rehabiliteringsverksamheten vid försäkringskassorna fungerar inte alls som den borde. Den ligger i praktiken nästan helt nere inom arbetsskadeförsäkringen på grund av de mycket långa handläggningstiderna (cirka ett år i första instans). Ändå är det de långa sjukskrivningarna som orsakar de sjuka onödigt lidande och förtidspensionering och samhället de högsta kostnaderna, såväl inom sjukförsäkrings- som pensionssystemen. De rehabiliterande åtgärderna borde alltså högprioriteras.

Försäkringskassans personal har en ansträngd arbetssituation, bl.a. med en mycket komplicerad sjukförsäkring för deltidsanställda och framför allt med en arbetsskadeförsäkring som många anser har överlevt sig själv i sin nuvarande utformning. Denna försäkring ger endast 10 % utöver sjukförsäkringen före skatt men kräver enorma resurser såväl ekonomiskt som personellt. Trots de förstärkningar riksdagen beviljat behövs det enligt riksförsäkringsverket 500 ytterligare anställda nästa år enbart för att hålla ärendebalansen i schack. Antalet oavgjorda ärenden var över 72 000 i april 1988. Arbetsskadefonden har ett underskott på ca 2 miljarder kronor och behovet av höjningar av arbetsskadeavgiften på 2–3 % har nämnts.

Misshushållning med resurser

En kritisk bedömare måste fråga sig om det inte sker en misshushållning med de resurser som står till förfogande inom socialförsäkringsområdet. Detta gäller såväl ekonomiska som personella resurser. Kostnaderna ökar mycket kraftigt inom vissa socialförsäkringar. Resurser och åtgärder sätts knappast in där de bäst behövs. Viss överkompensation tycks kunna förekomma inom vissa områden, t.ex. inom sjukpenningförsäkringen, medan mycket angelägna åtgärder, t.ex. rehabilitering av långtidssjukskrivna och unga förtidspensionärer, är satta på undantag.

Med stöd av det ovan sagda vill jag till socialminister Gertrud Sigurdsen ställa följande frågor:

Vilka åtgärder har socialministern vidtagit i anledning av de alarmerande uppgifterna om en tilltagande sjukskrivningsfrekvens och missbruket av sjukförsäkringen som ett konfliktvapen?

Avser socialministern att snarast komma med förslag till riksdagen, som är ägnade att minska utgifterna och styra socialförsäkringens resurser dit de bäst behövs?

Kommer en ny arbetsskadeutredning att tillsättas snarast?

Vilka åtgärder kommer för övrigt att föreslås?

1988/89:50 av *Bo Lundgren* (m) till justitieministern om statens skadeståndsansvar vid fel eller försummelse vid myndighetsutövning:

Balansen mellan en enskild medborgare och staten har efterhand rubbats till den enskildes nackdel. Gällande lagstiftning om skadestånd ger inte

tillräckliga möjligheter till ersättning åt enskilda medborgare som drabbats av felaktiga myndighetsbeslut.

I uppmärksammade fall har enskilda medborgare till följd av ingripanden, som senare visat sig vara obefogade, lidit stor ekonomisk skada. Den ersättning de erhållit har varit av orimligt låg omfattning, om alls någon. Särskilda problem vållar i detta avseende betalningssäkringslagen. Lagstiftningen infördes för att ge myndigheterna möjlighet att "säkra" tillgångar hos personer på vilka staten bedöms ha, eller få, stora skattefordringar. Formerna för hur beslut om betalningssäkring fattas måste ändras. Framför allt bör besluten omprövas periodvis. Den viktigaste åtgärden är emellertid att staten åläggs fullt skadeståndsansvar i i de fall någon lider skada till följd av en felaktig betalningssäkring.

Även i den normala skatteprocessen har staten ett kraftigt övertag gentemot den enskilde medborgaren. Det är staten som stiftar skattelagarna och samtidigt genom myndigheterna tillämpar och tolkar dem. För att stärka den enskildes ställning måste en ovillkorlig rätt till ersättning för processkostnader införas i de fall skattebetalaren vinner målet. Även när man enbart delvis vinner målet resp. förlorar det bör ersättning kunna utgå, särskilt i de fall det rör sig om en svårtolkad lagstiftning eller mål som drivits i syfte att skapa prejudikat.

Mot denna bakgrund vill jag fråga justitieministern:

1. Avser regeringen genomföra förändringar i skadeståndslagstiftningen så att enskilda medborgare kan erhålla rimliga skadestånd till följd av felaktig myndighetsutövning?
2. Avser regeringen lägga fram förslag om rätt till skadestånd vid felaktiga beslut om betalningssäkring?
3. Avser regeringen lägga fram förslag om ersättning för processkostnader i skatteprocessen då den skattskyldige vinner ett mål och möjlighet till ersättning även i andra fall?

den 7 november

1988/89:51 av *Siw Persson* (fp) till finansministern om omtaxering av mögelskadade fastigheter:

Ett ämne som rör mögeldrabbades ekonomi är frågan hur värdereduktion för mögel- och/eller fuktangripna byggnader och lokaler skall göras vid fastighetstaxering. Det är alldeles omöjligt och stridande mot rättvisan att ange schablonregler för sådan reduktion. Endast ett tillvägagångssätt är försvarbart, nämligen att värdeminskning baseras på handlingar där deklarerant, som vill åberopa sådant angrepp för sänkning av taxeringsvärde, obligatoriskt måste till fastighetstaxeringsnämnden, eller lokala skattemyndigheten, insända bevis på mögel- och/eller fukt förekomsten och dess omfattning liksom ursprunget till skadorna liksom en kopia av programmet för skadornas avhjälpande och kostnaderna härför.

Det är viktigt att inga fria eller falska påståenden skall leda till värdeminskningar, och det är nödvändigt att reduktionen står i direkt proportion till angreppens och skadornas karaktär och omfattning. Dessutom skall sanc-

ringsprogrammet innehålla adekvata och bestående åtgärder.

Vissa slag av mögel- och fuktangrepp är lätta att sanera och minskar blott fastighetens värde med ringa belopp, medan å andra sidan flertalet mögelfall föranleder saneringsutgifter på mellan 150 000 och 300 000 kr. Vissa hus måste utrymmas för mycket lång tid såsom obeboeliga på grund av mögel och medföljande hälsofara och för att hälsoskyddsnämnden förklarat dem vara sanitär olägenhet. Dessutom har det vid geologiska undersökningar visat sig att vissa fastigheters tomtmarker är av sådan beskaffenhet att de inte bort vara föremål för bebyggelse och därför egentligen saknar tomtvärde. Banker bedömer att vissa mögel- och fuktangripna fastigheter har förlorat sitt pantvärde eller att detta blivit starkt reducerat. Bevisligen saknar svårt mögelangripna fastigheter saluvärde på den öppna marknaden. Även ett till fullo mögelsanerat hus får en långsiktig värdeminskning på salumarknaden, en "skugga" vilar för lång tid framåt över fastigheten i fråga.

Avser finansministern att vidta åtgärder så att inträffade mögel- och fuktskador skall utgöra anledning till omtaxering vid särskild fastighets-taxering under åren mellan de allmänna taxeringarna?

1988/89:52 av *Siw Persson* (fp) till justitieministern om handläggningstiderna i domstol av mögelskademål:

Sjuka hus har blivit en folksjukdom. Den berör en tredjedel av befolkningen och drabbar de boende med bl.a. allergi, luftrörsbesvär, huvudvärk och trötthet, i värsta fall ökad cancerrisk.

Barnen är känsligast. Det förekommer vid daghem och skolor med fukt- och mögelproblem att vart tredje barn har allergiska besvär.

Sjukdomssymtom blir allt vanligare i nybyggda eller nyrenoverade hus. Det finns inga entydiga orsaker, inga klara ansvarstaganden och heller inga enkla lösningar på problemen. Det är en djungel av material, normer, underhåll och brist på underhåll, gränsvärden och lagar. Ansvarsbilden är inte klar ens när fusk och slarv kan påvisas.

Ett förhållande som är mycket besvärande är de långa mångåriga handläggningstider som mestadels uppkommer i mögelmål vid domstol. Visserligen brukar tidsåtgången i fastighetsmål sträcka sig över en längre period, men mögelmål inrymmer oftast så trängande omständigheter med bl.a. fysiskt, psykiskt, ekonomiskt och socialt lidande att humanitära skäl talar för en så snar domstolsbehandling som möjligt. Det är för övrigt påtagligt att svarandesidan ej sällan använder sig av uttröttningsmetoden eller spelar på den enskilde kärandens ekonomiska belägenhet.

Min fråga till justitieministern är:

Vad vill justitieministern göra för att ändra på det så att den enskilde ej behöver komma i ett så prekärt ekonomiskt läge?

1988/89:53 av *Siw Persson* (fp) till bostadsministern om statliga kreditgarantier åt ägare till mögelskadade byggnader:

I dag finns det beräkningar på att minst 100 000 personer vistas i inomhusmiljöer där effekter på grund av mögel riskerar hälsa och material. I

avsevärt större utsträckning än vad som torde vara känt har reella skador inträffat på byggnader och människor. Vissa av dessa fall har kommit under småhusskadenämndens prövning, men den stora majoriteten av dem ligger uppenbarligen utanför densamma. Problemen med mögel bara ökar och rymmer oehört vanskliga spörsmål och leder till mycket trängande åtgärdskrav när det gäller vår inhomhusmiljö.

När mögel mål kommer upp vid domstol blir det ofta både långa och mångåriga handläggningstider. Oavsett hur lång eller kort handläggningstiden blir vid domstol eller i samband med förlikningsförsök, ställs ett stort antal mögeldrabbade småhusägare, bostadsrättsinnehavare och lantbrukare inför att snarast behöva vidta adekvata, ur alla aspekter sett, hållbara saneringsåtgärder utan att avvakta slutlig dom i mögel mål eller definitivt resultat av förlikningsförsök. I sådana lägen saknar de flesta drabbade egna tillräckliga medel eller möjligheter att få banklån för att finansiera de kostsamma åtgärderna. Bankerna konstaterar att fastigheten i fråga förlorat i pantvärde på grund av mögelförekomsten. Då därtill borgensmän sällan vill ställa upp i sådana situationer – och som bekant ingen försäkring kan täcka utgifter för sanering av mögelangrepp – tvingas vederbörande drabbade bo kvar resp. fortsätta att uppehålla sig i den vådliga miljön avsevärt längre än vad som alls är acceptabelt.

Är det inte angeläget att det allmänna bistår personerna i nämnda belägenheter? Detta kan åstadkommas genom att staten i behövliga fall inom denna kategori mögeldrabbade lämnar säkerhet medelst kreditgarantier för banklån enbart avsedda till nyss relaterade ändamål.

Det finns också många särskilt ömmande fall, där man vid kvalificerade och upprepade provanalyser konstaterat så elakartade och omfattande mögelangrepp på huset att husägare och deras familj av hälsoskäl måste evakuera bostaden och lämna kvar möbler och andra skadade lösa tillhörigheter. Vanligen har dessa personer/familjer så gott som helt förbrukat sitt privata kapital på det tidigare husköpet, på utgifter för att försöka rädda huset och hälsan och, eventuellt, på inledande av rättsförfarande. När de så måste flytta till annan bostad och ställs inför omöjligheten att av sina löpande inkomster finansiera dubbla boendekostnader – inkl. ränta och amorteringar för det evakuerade huset och hyra för den nya bostaden – och utlägg för nödvändiga ersättningsanskaffningar till den lägenhet dit de flyttar, har de tvingats inställa sina betalningar till bankerna för lånen i den evakuerade fastigheten.

I just beskrivna lägen har banker brukat påfordra indrivningsåtgärder – ibland t.o.m. försäljning av fastigheten på exekutiv auktion – och "svartlistat" vederbörande inför begäran om nya krediter.

Personer som här åsyftas har alltså vägrats lån från banker och andra kreditinstitut då de behövt pengar för sagda ersättningsutgifter och alla andra omställningskostnader. Samma har – vilket känts särskilt omotiverat och tyngande – hänt dem som driver rörelse med eget personligt ansvar, enskild firma, enkelt bolag eller kommanditbolag. De har sålunda vägrats krediter, om än företagsekonomiskt helt acceptabla, för den affärmässiga verksamheten. Borgensmän har naturligtvis aldrig velat ställa sig till förfogande i angivna situationer.

Också den senare kategorin mögeldrabbades närmast katastrofala belägenhet måste avhjälpas av samhället. Det är orimligt att till mögelkatastrofer oskyldiga människor också skall skadas genom nämnda svartlistning. Deras liv och verksamhet måste få fortsätta i något så när normala banor och utan att de, som nu nästan alltid sker, bryts ner psykiskt.

Är bostadsministern beredd att utlova statliga kreditgarantier för banklån som beviljas enskilda personer inom de två relaterade kategorierna mögeldrabbade, när de befinner sig i lägen som jag återgett här ovan?

19 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 28 oktober

1988/89:160 av *Ingbritt Irhammar* (c) till utrikesministern om viss rapport av FN:s världshälsoorganisation om kärnvapen som hot mot hälsan:

FN:s världshälsoorganisation, WHO, har i rapporten "Effects of Nuclear War on Health and Health Services" konstaterat att kärnvapen utgör det största hotet mot hälsan. WHO föreslår i rapporten vissa åtgärder för att utöka det internationella samarbetet och intensifiera informationen om de medicinska effekterna av kärnvapenkrig. Rapporten har vid två tillfällen varit uppe till behandling i WHO. Vid båda tillfällena har Sverige lagt ned sina röster. Jag vill mot denna bakgrund fråga utrikesministern:

Vad är den svenska regeringens motivering till att motarbeta de i WHO-rapporten föreslagna insatserna?

1988/89:161 av *Karin Israelsson* (c) till socialministern om handikappersättningens storlek:

Handikappersättningen utges med 65, 50 eller 34 % av basbeloppet alltefter hjälpbehovets omfattning och merutgifternas storlek. Under riksmötet 1987/88 beslöt riksdagen uppdra åt regeringen att utreda möjligheterna att inrätta ytterligare en nivå inom handikappersättningen. Någon proposition i ärendet har inte aviserats under hösten.

Jag vill med anledning av detta fråga socialministern när förslag om ytterligare en nivå inom handikappersättningen skall föreläggas riksdagen.

1988/89:162 av *Gullan Lindblad* (m) till statsrådet Georg Andersson om möjligheterna till politisk asyl för sovjetmedborgare:

Enligt massmedia är det nu betydligt svårare för sovjetmedborgare att få politisk asyl i Sverige än tidigare. Flera avvisningar och utvisningar har skett.

Jag vill fråga invandrarministern:

Stämmer detta med verkliga förhållandet?

Vilka är i så fall skälen härför?

1988/89:163 av *Ulla Orring* (fp) till finansministern om beskattningen av inkomst av kottplockning:

En för vårt land viktig exportinkomst kommer från skogen. För att säkerställa ett rationellt skogsbruk krävs därför åtgärder för att säkra återväxten, där insamling av kottar utgör ett viktigt moment. Ett bra kottår infaller sällan mer än en gång per decennium. 1988 är ett sådant år.

Samhällets förluster på grund av råvarubrist orsakad av dålig tillgång på frö kommer att bli betydande om inte kottplockarna får ett besked snarast.

Jag vill därför fråga finansministern:

När kommer regeringen att verkställa beslutet från riksdagen i våras om viss skattebefrielse för kottplockarna?

1988/89:164 av *Bo Hammar* (vpk) till utrikesministern om åtgärder för att befria en i Irak fängslad svensk:

Sedan snart två år sitter den svenska medborgaren Wolfgang Granlund fängslad i Irak under ytterst svåra förhållanden. På mycket lösa boliner har Granlund dömts till ett 20-årigt fängelsestraff för stämplingar mot den irakiska staten.

Jag vill ställa följande fråga till utrikesminister Sten Andersson:

Vilka initiativ tar den svenska regeringen för att åstadkomma Wolfgang Granlunds frigivning?

1988/89:165 av *Paul Lestander* (vpk) till arbetsmarknadsministern om verksamheten vid de demografiska databaserna i Jokkmokk och Pajala:

Jobben vid demografiska databaserna i Jokkmokk och Pajala är hotade. Det handlar i första hand om kvinnojobb. Med tanke på de svårigheter som finns för kvinnor i glesbygd att få jobb och med tanke på det kvinnounder-skott som råder i många Norrbottenskommuner måste hotet om nedläggning av databaserna ses som mycket allvarligt.

Jag vill därför fråga arbetsmarknadsministern:

Vilka åtgärder avser arbetsmarknadsministern vidta för att säkra fortsatt verksamhet vid dessa arbetsplatser?

1988/89:166 av *Maggi Mikaelsson* (vpk) till kommunikationsministern om järnvägstransporten av slig mellan Arvidsjaur och Rönnskär:

Enligt uppgifter riskerar SJ att förlora transporten av slig, som kommer från gruvan i Laisvall, mellan Arvidsjaur och Rönnskär. Transporten skulle i stället ske på landsväg, vilket från alla synpunkter och framför allt med hänsyn till miljön skulle vara en sämre lösning.

Jag vill därför fråga kommunikationsministern följande:

Tänker kommunikationsministern vidta åtgärder för att trygga en fortsatt sligtransport på järnväg mellan Arvidsjaur och Rönnskär och i så fall vilka?

1988/89:167 av *Sigge Godin* (fp) till arbetsmarknadsministern om information i vissa fall från arbetslöshetskassa:

Meddelande om frågor

Rätten att tillhöra arbetslöshetskassa är inte knuten till något krav på medlemskap i facklig organisation. Denna rättighet garanterar dess värre inte alltid att medlem i arbetslöshetskassa, men ej i facklig organisation, åtnjuter rättmätig service. Exempel finns där medlem vars medlemsavgift inkommit till A-kassan någon dag för sent inte fått besked om att medlemskapet upphört och därmed också rätten till arbetslöshetsersättning vid arbetslöshet.

Med anledning av ovanstående vill jag ställa följande fråga till arbetsmarknadsministern:

Vad ämnar arbetsmarknadsministern vidta för åtgärder för att arbetslöshetskassemedlem som inte tillhör facklig organisation skall tillförsäkras en fullvärdig information från sin arbetslöshetskassa?

1988/89:168 av *Filip Fridolfsson* (m) till justitieministern om statens skadeståndsansvar vid fel eller försummelse vid myndighetsutövning:

Enligt 3 kap. skadeståndslagen skall staten "ersätta personskada, sakskada eller ren förmögenhetsskada, som vållats genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning i verksamhet för vars fullgörande staten eller kommunen svarar".

I en uppmärksammas dom i Västerviks tingsrätt i målet mellan bilhandlaren Halvar Alvgard och den svenska staten har staten undslupit skadeståndsansvar med hänvisning till att myndigheternas handlande inte kan betraktas som en grav felbedömning.

Mot bakgrund av de mycket starka skäl som krävs för att en enskild skall erhålla ersättning av staten frågar jag justitieministern:

Avser justitieministern att vidta åtgärder för att i detta avseende stärka den enskildes rättssäkerhet?

1988/89:169 av *Margareta Persson* (s) till kommunikationsministern om televerkets avgift för namn- och nummerupplysningar:

Televerket har beslutat att från den 1 april 1989 höja avgiften för namn- och nummerupplysningar till ca 6 kr. per förfrågan. Tidigare sådana försök från televerkets sida har stoppats.

Många rörelsehindrade, synskadade och äldre människor är helt beroende av namn- och nummerupplysning när de söker efter en uppgift, eftersom de inte kan använda telefonkatalogen. Det blir alltså de som främst är beroende av servicen som drabbas av en kraftig merkostnad.

Televerket vill nu kompensera synskadade och andra handikappade genom förhandlingar med HCK, DHR och SRF. Men merparten av dem som kommer att drabbas finns inte tillgängliga i några register. Och hur når man alla äldre?

Prot. 1988/89:18
7 november 1988

Meddelande om frågor

I maj i år utfärdade regeringen kommittédirektiv till utredningen om statens sociala ansvar på bl.a. teleområdet. Där står bl.a. att kommittén skall bedöma vilka särskilda hänsyn som kan tas till människor med funktionshinder då taxor och service bestäms. Det är därför orimligt att televerket under pågående utredning inför ett taxesystem som så uppenbart missgynnar handikappade och äldre.

Vilka åtgärder tänker kommunikationsministern vidta mot televerket?

1988/89:170 av *Sten Andersson* i Malmö (m) till statsrådet Bengt Göransson om Sveriges Radios TV-sändningar:

Samma dag som andra delen av den amerikanska serien "Pluton B i Vietnam" skulle sändas i kanal 1 beslöt kanalledningen att serien inte skulle visas.

Många är upprörda över att en serie som börjat sändas plötsligt stoppas och anser att så kan ske endast baserat på den monopolsituation som råder i Sverige.

Är statsrådet beredd att mot denna bakgrund föreslå förändringar avseende televisionens monopol?

1988/89:171 av *Ingbritt Irhammar* (c) till miljö- och energiministern om avveckling av PVC-plast i förpackningar:

Det står i dag klart att naturvårdsverket efter förhandlingar med förpackningsindustrin inte tänker föreslå en avveckling av PVC-plast i förpackningar, trots att man konstaterar att användningen medför stora utsläpp av bl.a. klor och dioxiner, vilket innebär allvarliga miljörisker.

PVC-plast förekommer i bl.a. margarinförpackningar. Här finns alternativ att tillgå. Det är uppenbart att en skärpning måste till och att en borte gräns för PVC-plast behöver fastställas.

Med hänvisning till ovanstående vill jag ställa följande fråga till miljöministern:

Avser regeringen vidta några åtgärder för att åstadkomma en snabb avveckling av PVC-plast i förpackningar?

den 2 november

1988/89:172 av *Börje Hörnlund* (c) till kommunikationsministern om vägförbättringar i Västerbottens län:

För schaktentreprenörer och åkare i Västerbottens läns bedöms att 25–30 % av maskinparken i kustregionen kommer att stå överksam under vinterhalvåret på grund av bl.a. låga väginvesteringar. Av inlandets maskinpark beräknas hela 50–60 % ej kunna finna vinterjobb. Detta sker i en situation då länsvägnätet formligen skriker efter förstärkningar och beläggningar.

Jag vill därför fråga kommunikationsministern:

På vilket sätt är regeringen beredd att ingripa för att dels förbättra länsvägnätet, dels bättre nyttja befintlig kapacitet hos entreprenörer inom schakt- och åkerinäringen?

1988/89:173 av *Bo Lundgren* (m) till finansministern om inkomstkatten 1990:

Nedanstående citat är hämtade ur proposition 1988/89:47 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m.m.:

"--- den statliga inkomstkatten --- justeras med hänsyn till den beräknade inflationen 1990". (s. 17)

"Inkomstkatten 1990 har antagits bli justerad genom en indexuppräknung av inkomstränserna i den statliga skatteskalen." (s. 27)

"I beräkningarna har förutsatts att den statliga inkomstkatten --- indexjusteras 1990." (s. 29)

Mot denna bakgrund vill jag framställa följande fråga:

Avser finansministern att föreslå att den statliga inkomstkatteskalen skall indexregleras 1990?

den 3 november

1988/89:174 av *Börje Hörnlund* (c) till arbetsmarknadsministern om åtgärder mot utarmningen av Västerbottens läns inland:

Västerbottens inlandskommuner, Sorsele, Storuman, Vilhelmina, Åsele, Dorotea, Lycksele, Norsjö, Malå och Bjurholm, har sedan 1982 minskat sitt befolkningstal med 2 727 personer. Det är i stor utsträckning unga människor som genom en bristfällig regionalpolitik har tvingats flytta. Länsarbetsnämnden bedömer att inlandskommunerna under 1989 kommer att förlora ytterligare 300-350 personer i yrkesverksam ålder om inte kraftfulla åtgärder vidtas. Länsarbetsnämnden har begärt särskilda resurser för inlandet.

Jag vill därför fråga arbetsmarknadsministern:

Avser regeringen att vidta några konkreta åtgärder för att stoppa den pågående utarmningen av Västerbottens läns inland?

1988/89:175 av *Martin Olsson* (c) till finansministern om skattekonsekvenserna av de nya arvsreglerna:

Fr.o.m. den 1 januari i år ärver efterlevande make hela boet om inte den avlidne hade barn som ej även var den efterlevandes. Någon dödsbobe skattning blir härigenom inte aktuell vid en makes bortgång. Dödsfallet kan därför leda till icke avsedda negativa skattekonsekvenser. För exempelvis en jordbrukarfamilj innebär det att reserver som den avlidne satt av på t.ex. skogskonto måste upplösas och alltså tas upp till beskattning.

Detta problem aktualiserades hösten 1987 av skatteutskottet (SkU 1987/88:14) som utgick ifrån "att regeringen snarast lägger fram förslag i denna fråga så att ej avsedda effekter kan undvikas efter årsskiftet". Våren 1988

togs frågan upp i en centermotion, varvid utskottet hänvisade till sitt tidigare uttalande.

I den nyligen avlämnade propositionen 1988/89:41 om skogskontologstiftningen uppger finansministern att frågan skall tas upp "i annat sammanhang". Men detta sker varken i proposition 1988/89:46 om inkomstskatt m.m. eller i lagrådsremiss den 20 oktober om ändringar i arvs- och gåvobeskattningen.

Det brådskar nu att få nya regler som blir gällande även för i år så att inte de som blivit eller blir änkor/änklingar i år drabbas av dessa negativa skattekonsekvenser.

Jag vill därför fråga finansministern:

Kommer regeringen att framlägga förslag innebärande undanröjande fr.o.m. i år av ej avsedda skattekonsekvenser av de nya arvsreglerna?

1988/89:176 av *Gudrun Schyman* (vpk) till miljö- och energiministern om hanteringen av visst kärnbränsleavfall:

Vid en frågestund i riksdagen så sent som den 20 oktober 1988 försäkrade miljö- och energiminister Birgitta Dahl, att det endast är regeringen som kan fatta beslut om vad som skall hända med det svenska kärnbränsleavfallet i Sellafield i England. Dessutom försäkrade Birgitta Dahl att något sådant beslut ännu ej fattats.

I Oskarshamns tidning daterad den 27 oktober 1988 står att läsa följande: Jan Lindqvist på SKB:s informationsavdelning berättar att Sverige förbundit sig att ta emot några hundra ton använt kärnbränsle från Sellafield och att det även här, precis som i affären med Västtyskland, gäller ett byte, dvs. det svenska bränslet som levererats för upparbetning byts mot bränsle som använts i brittiska reaktorer.

Jag vill därför ställa följande fråga till statsrådet:

Är SKB:s informationsavdelnings uppgifter korrekta och i så fall, när har regeringen fattat beslut i denna fråga?

1988/89:177 av *Isa Halvarsson* (fp) till utbildningsministern om försöksverksamheten med den nya gymnasiereformen:

Försöksverksamheten med den nya gymnasiereformen, ÖGY, saboteras nu på grund av att avtal avseende praktikplatserna ännu ej fattats mellan Metall och Verkstadsföreningen. Regering och riksdag har fattat beslut om att påbörja utbildningen fastän förutsättningarna inte varit klara. I Kristinehamns gymnasieskola är en praktikperiod inplanerad vecka 46 och vecka 47, men på grund av avtalstvisten bojkottar Verkstadsföreningen praktikplatserna över hela landet.

Vad tänker regeringen vidta för åtgärder för att undervisningen skall kunna bedrivas planenligt?

den 7 november

Prot. 1988/89:18
7 november 1988

1988/89:178 av *Agne Hansson* (c) till bostadsministern om ökat bostadsbyggande i storstadsområdena:

Meddelande om frågor

Under de senaste 5 åren har det i Stockholm byggts arbetsplatser för 35 000 människor men endast 13 000 bostäder.

De förslag till åtgärder från regeringens sida för att styra över resurserna till ökat bostadsbyggande och minska det intensiva byggandet av kontor och andra arbetsplatser i storstadsområdena har varit klart otillräckligt.

Trots regeringens proklamerade byggstopp för kommersiella lokaler i Stockholm byggs det kontor och lokaler som om inget hänt. Regeringsåtgärdernas inriktning har snarare gett motsatt effekt genom att byggen startats tidigare än beräknat.

Vid den senaste sammanställningen hos Stockholms mark- och lokaliseringsbolag i somras fanns det 523 000 m² lediga lokalytor, vilket innebär en 30-procentig ökning jämfört med januari i år. Då finns ändå inte de 50 000 m² av de 130 000 m² som just nu färdigställts i Globenområdet.

Mot bakgrund härav vill jag fråga bostadsministern:

Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att styra över resurser från ett ohämmat kontorsbyggande till ett ökat bostadsbyggande i storstadsområdena?

1988/89:179 av *Elisabeth Fleetwood* (m) till justitieministern om statens skadeståndsansvar vid fel eller försummelse vid myndighetsutövning:

Med anledning av tingsrättens i Västervik dom i det s.k. Alvgårdmålet ber jag att till justitieministern få ställa följande fråga.

Vilka åtgärder avser justitieministern vidta för att tillförsäkra medborgare vederbörligt reellt skydd och ersättning då misstag som begåtts av statliga myndigheters företrädare hårt drabbar enskilda människor såväl i deras verksamhet som personligt?

20 § Kammaren åtskildes kl. 14.46.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Gunborg Apelgren